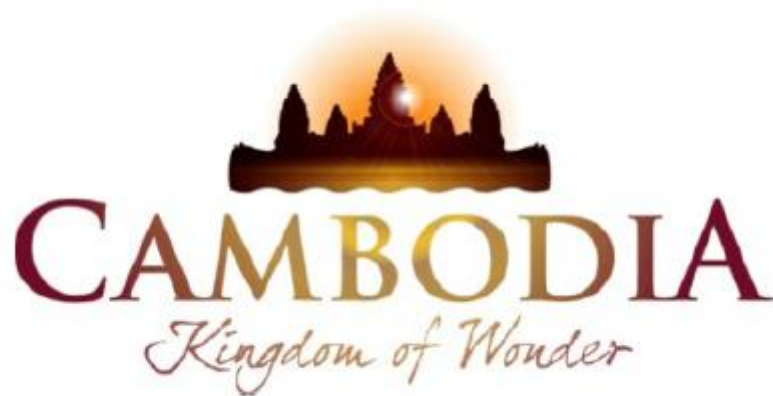

ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO KAMBODŻY

Justyna Trojnar

I rok TiR SUM

Grupa T2

Nr indeksu 38269

Kraków 2010

Wstęp

Królestwo Kambodży nie od dziś zachwyca pięknem egzotycznych krajobrazów bogatych w zabytki z czasów starożytności. Mimo, iż czasy świetności Wielkiego Imperium Khmerskiego dawno już minęły, na terenie Kambodży zachowały się liczne pozostałości z tego wspaniałego okresu, docenione m.in. przez komisję UNESCO. Burzliwa przeszłość ukryta w głębokiej dżungli, bogata kultura i nie tylko sprawiły, że Kambodża została zauważona na arenie międzynarodowej, przyciągając rokrocznie coraz to więcej turystów. Obecnie stała się modnym celem wyjazdów krajoznawczych.

Celem niniejszej pracy jest zbadanie rynku turystycznego Kambodży. O wyborze tego tematu zdecydował fakt, iż turystyka na tamtejszym obszarze jest stosunkowo nowym zjawiskiem. Historia zapisała tam bolesne wspomnienia, niepokoje wewnętrzne, walki o niepodległość z czasów panowania Czerwonych Khmerów. Ruch turystyczny zaczął dopiero istnieć po odzyskaniu przez kraj niepodległości. Poza tym interesujące jest również to, jak prosperuje turystyka w jednym z najbiedniejszych krajów świata.

W pracy będę szukała odpowiedzi na pytania jak przedstawia się rynek recepcji i emisji turystycznej i czy turystyka Kambodży ma znaczenie dla rynku turystycznego Rzeczypospolitej Polskiej. W pierwszym rozdziale zostaną przedstawione podstawowe informacje na temat Królestwa Kambodży wraz z potencjalnymi możliwościami dla rozwoju turystyki na tym terenie. Kolejne rozdziały zobrazują rynek recepcji i emisji turystycznej oraz znaczenie rynku tego państwa dla Polski.

Niniejsze opracowanie będzie tworzone w oparciu o fachowe źródła statystyczne Ministerstwa Turystyki Królestwa Kambodży oraz innych instytucji posiadających informacje na temat interesującego mnie zagadnienia. Dodatkowym wsparciem będą encyklopedie, przewodniki oraz publikacje organizacji turystycznych zainteresowanych tematem Kambodży.

Spis treści

Wstęp	2
I. Kambodża – podstawowe informacje	5
1.1. Wprowadzenie	5
1.1.1. Położenie	5
1.1.2. Ustrój i podział administracyjny	5
1.1.3. Symbole narodowe	6
1.1.4. Historia	8
1.1.5. Ludność	9
1.1.6. Religia.....	9
1.1.7. Osadnictwo	9
1.1.8. Gospodarka.....	9
1.1.9. Stosunki międzynarodowe.....	10
1.2. Warunki rozwoju turystyki.....	11
1.2.1. Naturalne warunki rozwoju turystyki	11
1.2.2. Regiony koncentracji ruchu turystycznego	11
1.2.3. Atrakcje turystyczne	12
1.2.4. Dostępność komunikacyjna	16
1.2.5. Uwarunkowania polityczno – prawne	17
1.2.6. Bezpieczeństwo	18
II. Rynek recepcji turystycznej	19
2.1. Rynek Kambodży jako część regionu i subregionu w międzynarodowym ruchu turystycznym	19
2.2. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży	23
2.2.1. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży wg miesięcy	24
2.3. Kierunki, z których przyjeżdżają turyści	26
2.3.1. Liczba przyjazdów Polaków do Kambodży	28
2.4. Profile turystów	29
2.5. Odwiedzane regiony	30
2.6. Cele przyjazdów	31
2.7. Środki lokomocji	34
2.8. Długość pobytu.....	35
2.9. Miejsca zakwaterowania	36
2.10. Dochody z turystyki przyjazdowej	37

III. Rynek emisji turystycznej	39
3.1. Turystyka krajowa	39
3.2. Turystyka zagraniczna	39
3.2.1. Liczba wyjazdów zagranicznych mieszkańców	39
3.2.2. Kierunki, w których wyjeżdżają mieszkańcy	40
3.2.3. Cele wyjazdów	41
3.2.4. Środki lokomocji	42
IV. Znaczenie rynku turystycznego dla Polski	43
Zakończenie.....	44
Bibliografia.....	46
Spis rysunków	47
Spis tabel.....	47
Spis wykresów	47

I. Kambodża – podstawowe informacje

1.1. Wprowadzenie

1.1.1. Położenie

Kambodża (Królestwo Kambodży, Preh Reacheonachak Kampuchea) to kraj w południowo – wschodniej Azji, położony na Półwyspie Indochińskim, nad Morzem Południowochińskim.¹ Leży pomiędzy 10°50' a 15°00' oraz 102°50' a 107°50' E i graniczy z trzema państwami: Wietnamem (od wschodu), Laosem (od północy) oraz Tajlandią (od zachodu). Południową i południowo – zachodnią naturalną granicę państwa stanowi Zatoka Tajlandzka.

Rysunek 1. Mapa Kambodży

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Kambod%C5%BCa>

1.1.2. Ustrój i podział administracyjny

Kambodża jest monarchią konstytucyjną. Pierwsze wybory parlamentarne, finansowane i nadzorowane przez ONZ (maj 1993) wyłoniły demokratyczny parlament. Następnie 24 sierpnia tegoż roku utworzono koalicyjny rząd jedności narodowej. Głową państwa jest monarcha wybierany przez „Radę Tronu”. Władza ustawodawcza sprawowana jest przez Zgromadzenie Narodowe wybierane na 5 – letnią kadencję w wyborach powszechnych, zaś wykonawcza przez Królewski Rząd Kambodży. Na jego czele stoi premier rekomendowany przez przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego spośród przedstawicieli zwycięskiej partii a następnie zatwierdzany przez króla. Ze względu administracyjnego Królestwo Kambodży dzieli się na 20 prowincji tj. Banteay

¹ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 266.

Mean Cheay, Batdambang, Kampot, Kandal, Kaoh Kong, Kampong Cham, Kampong Chhnang, Kampong Spoe, Kampong Thum, Krachen, Mondol Kiri, Otdar Mean Cheay, Pouthisat, Preah Vihear, Prey Veng, Rotanah Kiri, Siem Reap, Stoeng Treng, Svay Rieng, Takev.

1.1.3. Symbole narodowe

Dewizą kraju khmerskiego jest *Naród, Religia, Król* stąd też zapewne wzięło się symboliczne znaczenie barw na fladze państwowej Królestwa Kambodży.

Flaga państwowa – jej wygląd w historii zmieniał się już kilkakrotnie. W obecnej postaci obowiązywała od 20 października 1948 do 9 października 1970 r. Następnie 21 września 1993 r. przywrócił ją król Norodom Sihanouk. Kolor niebieski symbolizuje rodzinę królewską, czerwony - naród, a biały - religię - buddyzm. W centralnej części przedstawiona jest świątynia Angkor Wat.²

Rysunek 2. Flaga państwowa

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Flag_of_Cambodia.svg

Godło państwowe – jego obecna forma, przyjęta w 1993 roku, nawiązuje do wcześniejszego godła z 1953 roku.

² http://pl.wikipedia.org/wiki/Flaga_Kambod%C5%BCy (data odczytu: 17.04.2010)

Rysunek 3. Godło państwowe

Źródło: <http://www.stosunki-miedzynarodowe.pl/panstwa/kambodza.html>

Hymn państwowy - Nokoreach - został przyjęty w roku 1993 i używany także w latach 1941-1970 oraz 1975-1976. Słowa napisał Chuon Nat, zaś muzykę skomponowali na bazie ludowej melodii kambodżańskiej F. Perruchot oraz J. Jekyll.

Oto oficjalna transkrypcja słów khmerskich:

*Som pouk tepda rak sa moha khsath yeung
Oy ben roungeung doy chey monkol srey soursdey
Yeung Khnom preah ang som chrok Krom molup preah Baromey
Ney preah Noropdey vong Khsattra del sang preah sat thmr
Kroup Kraung dèn Khmer borann thkoeung thkann.
Prasath sèla kombang kan dal prey
Kuor oy srmay noeuk dl yuos sak Moha Nokor
Cheat Khmer dauch Thmar kong vong ny lar rung peung chom hor.
Yeung sang Khim por pheap preng samnang robuos Kampuchea.
Moha rth koeut mien you ang veanh hey.
Kroup vath aram lu tè so sap thoeur
Sot doy am no rom lik koun poth sasna
Chol yeung chea neak thioeur thiak smos smak tam bep donnta
Kong tè thévoda nùng chuoy chrom chrèng phkot phkang pra yoch oy
Dol prateah Khmer chea Moha Nokor.³*

³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Hymn_Kambod%C5%BCy (data odczytu: 17.04.2010)

Co w tłumaczeniu polskim oznacza tyle co:

*Niebiosa chrońcie Króla, ześlijcie mu sławę i radość
by królował nad naszymi duszami i przyszłością
Niech On jeden, potomek suwerennych budowniczych,
prowadzi dumne odwieczne królestwo
Uśpione w lasach świątynie pamiętają splendor Moha Nokor
Jako skała wieczny jest naród Khmerów
Ufajmy losowi wyznaczonemu Kampuczy
Imperium które rzuca wyzwanie wiekom
Pieśni wznoszą się ze świątyń na cześć naszej wiary buddyjskiej
bądźmy wierni wierze naszych dziadów
By Niebiosa zesłały swe bogactwa
na starożytne państwo Khmerów, Moha Nokor.⁴*

1.1.4. Historia

Historia Kambodży sięga I w. n.e. jednak największy rozkwit polityczno – kulturalny kraju przypadł na okres IX – XII w. czyli czasy Wielkiego Imperium Khmerskiego. Jego pozostałością jest m.in. wspaniała świątynia Angkor Wat mieszcząca się w pobliżu miejscowości Siem Reap. Następnie obszar Kambodży znalazł się pod kontrolą Syjamu i Wietnamu. W 1863 r. dostał się pod protektorat francuski w wyniku czego w 1887 r. stał się częścią rządzonych przez Francję Indochin. Przełomowym okresem dla kraju był niewątpliwie rok 1953 kiedy to Kambodża odzyskała niepodległość. W latach 1975 – 1979 władza totalitarna była sprawowana przez prochińskich skrajnych komunistów, tzw. „Czerwonych Khmerów” za panowania których doszło do masowych egzekucji. Zginęło ponad milion mieszkańców kraju (wg niektórych szacunków nawet 2 mln). Po inwazji Wietnamu (1979) władza została przejęta przez prowietnamski rząd komunistyczny. Zmieniono wtedy nazwę państwa na „Ludową Republikę Kampuczy”, która funkcjonowała przez kolejne 10 lat. Pierwsze wolne wybory parlamentarne, nadzorowane przez ONZ przeprowadzono w Kambodży w 1993 r. Na mocy nowej konstytucji przywrócono w kraju monarchię, a królem ponownie został Norodom Sihanouk.

⁴ http://pl.wikipedia.org/wiki/Hymn_Kambod%C5%BCy (data odczytu: 17.04.2010)

1.1.5. Ludność

Liczba ludności zamieszkująca Kambodżę osiąga 13,9 mln, co przekłada się na liczbę 75 osób na km².⁵ Pod względem etnicznym jest to kraj niemalże jednolity. Około 94% mieszkańców kraju to Khmerzy posługujący się językiem khmerskim jako urzędowym. Mniejszości etniczne stanowią zaledwie 6%.⁶ Należą do nich: Chińczycy, mieszkający głównie w dużych miastach (np. w Phnom Penh w dzielnicach handlowych oraz w okolicach bazarów); Wietnamczycy i Czamowie żyją w oddzielnych osadach rozproszonych na terenie całego kraju; Tajowie i Laotańczycy skupiają się na terenach przygranicznych.⁷

1.1.6. Religia

Zdecydowana większość mieszkańców Kambodży wyznaje buddyzm odmiany Theravada (95%). Pozostali wyznawcy to katolicy i animiści.⁸

1.1.7. Osadnictwo

Kambodża należy do najsłabiej zurbanizowanych krajów azjatyckich. W miastach mieszka tylko 13% ludności kraju.⁹ Największe miasto i stolica kraju Phnom Penh jest jednocześnie głównym ośrodkiem handlowym, przemysłowym i edukacyjnym państwa khmerskiego. Do innych większych miast Kambodży zaliczyć można: Battambang i Kompong Som oraz Kampot. Osadnictwo wiejskie ma charakter rozproszony. Koncentruje się głównie na nizinnych obszarach centralnej i południowej części kraju. Typowa wioska liczy do 500 mieszkańców.¹⁰

1.1.8. Gospodarka

Kambodża jest krajem słabo rozwiniętym gospodarczo (zaliczana do najuboższych państw świata). PKB w 2009 roku wyniósł 10,9 mld USD, natomiast PKB per capita 1 900 USD.¹¹ Podstawą gospodarki są rolnictwo oraz przemysł, które zostały w latach

⁵ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 266.

⁶ Tamże, s. 266.

⁷ Jelonek A., Soja M., *Azja, Encyklopedia Geograficzna Świata*, Kraków 1996, s. 375.

⁸ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 266.

⁹ Jelonek A., Soja M., *Azja, Encyklopedia Geograficzna Świata*, Kraków 1996, s. 375.

¹⁰ Tamże, s. 376.

¹¹ <http://www.stosunki-miedzynarodowe.pl/panstwa/kambodza.html> (data odczytu: 17.04.2010)

1976 - 1978 prawie całkowicie zniszczone. Klęsce głodu udało się wówczas zapobiec jedynie dzięki organizacjom międzynarodowym, które nadsyłały podstawowe produkty żywnościowe. Wraz z powstaniem Kampuczańskiej Republiki Ludowej rozpoczęto rozbudowę gospodarki kraju. Królestwo Kambodży uzyskało pomoc gospodarczą od byłego ZSSR i krajów Europy Wschodniej. Podstawą produkcji rolnej Kambodży jest uprawa ryżu. Kukurydza, maniok, bataty, fasola, warzywa i banany pełnią funkcję zastępczych produktów żywnościowych. Produkuje się również tytoń, bawełnę, jutę, trzcinę cukrową. W wymianie towarowej najważniejszymi partnerami Kambodży są: Wietnam, Singapur, Tajlandia, Japonia, Malezja – eksportuje się przede wszystkim drewno (83%), kauczuk (14%), kamienie szlachetne i soję; importuje natomiast maszyny, materiały budowlane, ropę naftową i jej przetwory oraz wyroby tytoniowe.¹²

W wyniku zniszczeń dokonanych w czasie rządów prochińskiego reżimu Pol Pota w latach 1975 - 1979 (eksterminacja 1/3 ludności kraju, zniszczenie gospodarki, przyrody oraz kultury), turystyka ma znikome znaczenie. Jednakże od drugiej połowy lat osiemdziesiątych obserwujemy znaczny rozwój gospodarki turystycznej Kambodży, która stanowi już 80% wartości usług.¹³ Po stworzeniu w 1986 r. praktycznych możliwości zwiedzania kraju Kambodża została odwiedzona przez 118 tys. turystów (głównie z Japonii i byłych krajów socjalistycznych), a wpływy z turystyki wyniosły 48 mln USD. W 2004 r. liczba turystów wzrosła do 1 mln, a wpływy z turystyki osiągnęły prawie 400 mln USD.¹⁴

1.1.9. Stosunki międzynarodowe

Stosunki dyplomatyczne pomiędzy Królestwem Kambodży a Polską nawiązano w 1956 r. (w 1954 r. Polska weszła w skład Międzynarodowej Komisji Nadzoru w Kambodży). W latach 1992 - 1993 w ramach operacji pokojowej UNCTAC przebywał w Kambodży kontyngent polskich żołnierzy oraz cywilów z Polski, natomiast w 2005 r. Kambodża otworzyła w Polsce ambasadę regionalną na Europę Środkowo-Wschodnią, która działała do 31 grudnia 2008 r.¹⁵ Poza tym kraj ten przynależy do takich organizacji jak ONZ, MFW, IBRD, WTO, WHO, ASEAN.¹⁶

¹² Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000, s. 168

¹³ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 267.

¹⁴ Tamże, s. 267.

¹⁵ <http://www.msz.gov.pl/Kambodza,21016.html> (data odczytu: 17.04.2010)

¹⁶ <http://www.stosunki-miedzynarodowe.pl/panstwa/kambodza.html> (data odczytu: 17.04.2010)

1.2. Warunki rozwoju turystyki

1.2.1. Naturalne warunki rozwoju turystyki

Zdecydowana większość terytorium Kambodży położona jest na aluwialnej Nizinie Mekongu. Przez jej wschodnią część przepływa główna rzeka kraju - Mekong, zaś na zachodzie leży rozległe jezioro Tonle Sap. Na południu znajdują się Góry Kardamonowe - Phnom Kravanh oraz Góry Słonia - Phnom Damrei tworzące wspólnie naturalną barierę fizycznogeograficzną ciągnącą się wzdłuż całego wybrzeża. W górach tych jest największy szczyt Kambodży - Phnom Aural (1813 m n.p.m.).¹⁷ Góry Dangrek, o średniej wysokości 180 - 550 m n.p.m.) i długości ponad 300 km, stanowią naturalną, północną granicę kraju.¹⁸ Na wschód od rzeki Mekong teren stopniowo podnosi się w kierunku Gór Annamskich.

W Kambodży panuje klimat zwrotnikowy, monsunowy. Średnia temperatura to ok. 25°C,. Roczna suma opadów wynosi 900 - 1400 mm na nizinach oraz ok. 4000 mm w górach.¹⁹ Pora deszczowa trwa od maja do listopada. Główną sieć hydrograficzną kraju stanowi rzeka Mekong z dopływami Tonle Sap. Lasy Kambodży zajmują obecnie 39% powierzchni kraju (wskutek znacznych zniszczeń z czasów wojny).²⁰ Lasy namorzynowe występują na wybrzeżu, monsunowe na północy kraju, zaś równikowe na południu, w środkowej części sawanna. Symbolem lasów Kambodży jest palma cukrowa a głównymi przedstawicielami fauny są: słoń indyjski, makaki, tapir malajski, nosorożec sumatrzeński, antylopy, pytony, tygrysy, lamparty, gibony.

1.2.2. Regiony koncentracji ruchu turystycznego

Ruch turystyczny Kambodży koncentruje się głównie wokół atrakcji turystycznych kraju, jak również w większych ośrodkach osadniczych. Można wyróżnić kilka regionów turystycznych tj.: północna Kambodża, stolica kraju Phnom Penh, wschodnia Kambodża oraz południowe wybrzeże.

¹⁷ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 266.

¹⁸ Jelonek A., Soja M., *Azja, Encyklopedia Geograficzna Świata*, Kraków 1996, s. 374.

¹⁹ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 266.

²⁰ Tamże, s. 266.

1.2.3. Atrakcje turystyczne

Z czasów świetności Kambodży tj. Wielkiego Imperium Khmerskiego na terenie tegoż państwa zachowało się wiele cennych zabytków – w tym wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO wspaniały kompleks *Angkor*.

Angkor - największa atrakcja turystyczna Kambodży, stolica dawnego państwa Khmerów, położona nad jeziorem Tonle Sap w prowincji Siem Reab na północy kraju. Znajdziemy tu rozległy zespół świątyń i pałaców królewskich z IX - XIII w. Obiekty te uważane są za najcenniejsze dzieła sztuki i architektury khmerskiej - o ich międzynarodowej randze świadczy obecność kompleksu, liczącego ponad 100 obiektów, od 1992 r. na liście UNESCO.²¹ Do dnia dzisiejszego najlepiej zachowały się świątynie *Angkor Wat*, *Ta Prohm*, *Bajon*.

Rysunek 4. Angkor Wat

Źródło: <http://vincentloy.wordpress.com/2008/12/11/the-seven-wonders-of-asiaplus-3-at-the-end/>

²¹ Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000, s. 169.

Rysunek 5. Ta Prohm

Źródło: http://www.cambodiahotels.biz/cambodia-photos/ta_prohm_temple_siemreap.htm

Preach Vihear – prowincja w północnej Kambodży, na terenie której w górach Dangrek położona jest wspaniała, wpisana na listę UNESCO, hinduistyczne świątynia Śiwy z XI i XII w. za panowania Surjawarmana II. Dawniej należała do imperium Angkor.

Rysunek 6. Preach Vihear

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Preah_Vihear

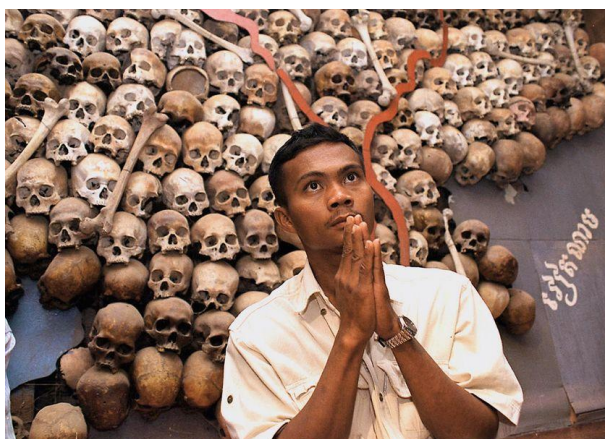
Phnom Penh - ważny ośrodek turystyczny, stolica kraju, gdzie znajdują się zabytkowe świątynie - klasztory, m.in. *Wat Ounalom*, *Wat Phnom*, *Wat Lang Ka* oraz pałac królewski i muzeum narodowe eksponujące cenną kolekcję sztuki khmerskiej.

Rysunek 7. Muzeum Narodowe Kambodży

Źródło: <http://www.tourismcambodia.com/attractions/phnompenh/>

Tuol Seng - muzeum ludobójstwa. *Memorial Stapa*, w kształcie szklanego sarkofagu, zawiera 8 tys. czaszek ludzi zamordowanych na tzw. Polach Śmierci (*Choeung Ek*).

Rysunek 8. Choeung Ek

Źródło: <http://truthhugger.com/2008/02/27/khmer-rouge-remorse-too-late/>

Kampon Som - główne miasto portowe Kambodży i największy kurort morski. Atrakcją są tutejsze plaże, m.in. *Ochatial Beach*, *Independence Beach*), kasyna oraz możliwość uprawiania sportów podwodnych w wodach wokół licznych wysepek.

Rysunek 9. Independence Beach

Źródło: <http://www.cambodianguide.com/?opt=6&hlineid=46&langid=18>

Udong - dawna stolica Kambodży położona nad rzeką Tonle Sap. Wiele z istniejących tam zabytków zniszczono w latach 70. Do dnia dzisiejszego przetrwały m.in. ruiny meczetu *Ta San*, świątynie buddyjskie (*pagody*) oraz budynki wykorzystywane przez Pol Pot jako więzienie.²²

Rysunek 10. Udong

Źródło: <http://tumnei.wordpress.com/2008/11/>

Ban Lung - stolica prowincji Ratanakiri oraz baza wypadowa dla wypraw trekkingowych w pobliskie góry zamieszkałe przez liczne odcięte od świata plemiona.

²² Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000, s. 169.

Niedaleko Ban Lung znajduje się przepiękne, malowniczo położone wulkaniczne jezioro Yak Lom.²³

Rysunek 11. W pobliżu Ban Lung

Źródło: <http://www.rickmann-uk.com/index.php/category/countries/cambodia/page/3/>

1.2.4. Dostępność komunikacyjna

Nie ma ograniczeń podróżowania po Kambodży. Na terenie kraju można korzystać z sieci połączeń kolejowych, autobusowych, wodnych.²⁴ Jednakże sieć komunikacyjna Kambodży jest słabo rozwinięta.

Na sieć kolejową składają się 2 linie - pierwsza z nich prowadzi z Phnom Penh przez Battamobang do Paoy Pet na granicy z Tajlandią, druga łączy stolicę kraju z miastem portowym Kampong Som.²⁵ Sieć ta, licząca w 1975 r. 1370 km, została zniszczona w czasie wojny, obecnie trwa jej odbudowa.²⁶

Długość dróg kołowych kraju osiąga 34 tys. km, z czego tylko 3 tys. km to drogi narodowe.²⁷ Większość dróg jest jednak w nienajlepszym stanie, z wyjątkiem drogi łączącej Phnom Penh z nadmorskim miastem Sihanoukville oraz Siem Reap.

Ważną rolę w komunikacji odgrywa sieć rzeczna (3,7 tys. km dróg wodnych), w szczególności żeglowna na całym odcinku rzeka Mekong oraz jej dopływ Tonle Sap,

²³ Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000, s. 169.

²⁴ <http://www.odyssei.com/pl/travel/kambodza.php#10> (data odczytu: 17.04.2010)

²⁵ Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000, s. 168.

²⁶ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 267.

²⁷ Tamże, s. 267.

po którym kursują regularne połączenia promowe.²⁸ Największym portem rzeczny jest Phnom Penh gdzie mogą zawijać statki morskie o wyporności 5 tys. t.

Komunikacja morska obsługiwana jest przez dwa porty morskie: w Kampong Som (o mocy przerobowej 1 mln t rocznie) oraz drugi mniejszy w Kampot.

Kambodża posiada 20 lotnisk, m.in. Angkor, Battambang, Kampong Chhnang, Kompong Som, Phnom Penh, Ratanankiri, ale największym portem lotniczym obsługującym połączenia międzynarodowe jest lotnisko Pochentong, położone niedaleko stolicy kraju Phnom Penh. Do słynnego kompleksu świątyń Angkor można dotrzeć ze stolicy zarówno samolotem (45 minut), łodzią, samochodem lub autobusem (ok. 6 godzin).²⁹

1.2.5. Uwarunkowania polityczno – prawne

Na terenie Kambodży nie ma obowiązku meldunkowego. Hotele oraz pokoje gościnne rejestrują gości na podstawie paszportów lub ich fotokopii.³⁰

Obywateli RP obowiązują wizy pobytowe - nie ma wiz tranzytowych. Wizy pobytowe z datą ważności do 30 dni można uzyskać po przylocie na lotnisku lub na drogowych przejściach granicznych po wypełnieniu kwestionariusza i załączeniu dwóch zdjęć. Opłata za wizę pobytową turystyczną wynosi 20 USD, za biznesową – 25 USD. Od 2005 r. o wizy można się ubiegać w Ambasadzie Królestwa Kambodży w Warszawie. Wizy wydają również wszystkie inne zagraniczne przedstawicielstwa dyplomatyczno-konsularne Kambodży. W trakcie pobytu można przedłużyć wizę za dodatkową opłatą w wysokości 45 USD – na 1 miesiąc, 75 USD – na 2 miesiące, 155 USD – wielokrotna na 6 miesięcy, 285 USD – wielokrotna na 12 miesięcy. Przy wjeździe wymagany jest przynajmniej czteromiesięczny okres ważności paszportu, jednakże nie jest wymagane okazywanie biletu powrotnego ani też środków na pokrycie kosztów pobytu. Przy wylocie obowiązuje opłata lotniskowa w wysokości 25 USD (dzieci do lat 12 – 13 USD, do lat 2 gratis), a przy przelotach wewnętrznych – 6 USD. Na drogowych przejściach granicznych nie obowiązuje opłata wyjazdowa. Nie można uzyskać wizy do Tajlandii na kambodżańskich przejściach drogowych.³¹

²⁸ Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000, s. 169.

²⁹ <http://www.odyssei.com/pl/travel/kambodza.php#10> (data odczytu: 17.04.2010)

³⁰ Tamże, (data odczytu: 17.04.2010)

³¹ Tamże, (data odczytu: 17.04.2010)

Oдноśnie dewiz nie istnieją żadne ograniczenia przy ich wwozie do kraju, natomiast wywieźć można do 10 tys. USD po udokumentowaniu źródła ich pochodzenia. W przypadku zakupu towarów w Kambodży nie ma możliwości uzyskania zwrotu podatku VAT.³²

W Kambodży można posługiwać się międzynarodowym prawem jazdy, przy czym jest ono sprawdzane przez policję w zasadzie tylko w razie wypadku lub poważnego naruszania przepisów ruchu drogowego.³³

1.2.6. Bezpieczeństwo

Na terenie Kambodży istnieje zagrożenie przestępczością pospolitą, zwłaszcza w miastach i miejscach odwiedzanych przez turystów. Szczególną ostrożność należy zachować na bazarach i w publicznych środkach transportu ze względu na występujące tam kradzieże. Zdarzają się przypadki napadów z bronią w rękę, rabunki. Nocą należy unikać podróżowania oraz przebywania w dzielnicach podmiejskich.³⁴

³² <http://www.odyssei.com/pl/travel/kambodza.php#10> (data odczytu: 17.04.2010)

³³ Tamże, (data odczytu: 16.04.2010)

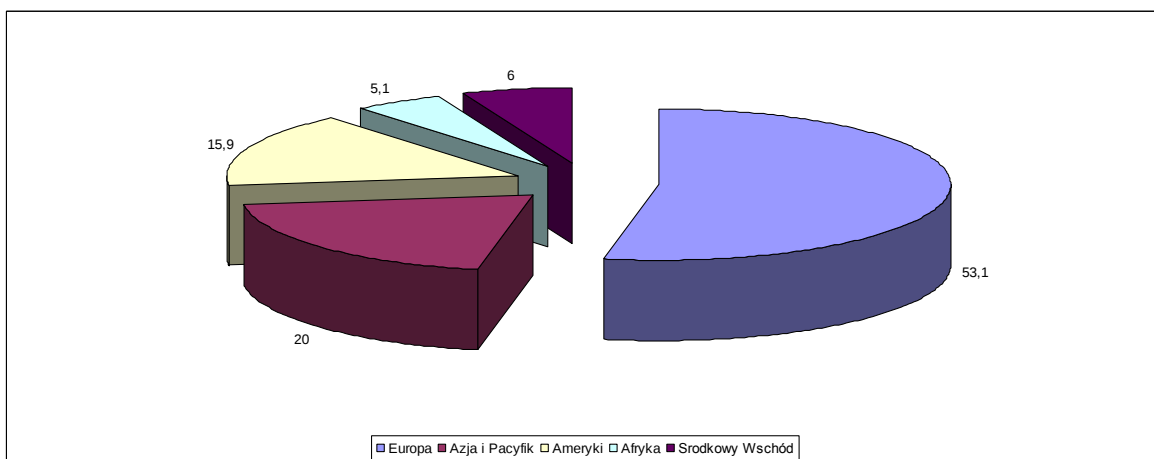
³⁴ Tamże, (data odczytu: 16.04.2010)

II. Rynek recepcji turystycznej

2.1. Rynek Kambodży jako część regionu i subregionu w międzynarodowym ruchu turystycznym

Zgodnie z regionalizacją międzynarodowego ruchu turystycznego Królestwo Kambodży należy do regionu Azji i Pacyfiku, w którego skład wchodzi cztery subregiony tj.: Azja Północno – Wschodnia, Azja Południowo – Wschodnia, Azja Południowa i Oceania. Wraz z 9 innymi państwami Kambodża zaliczana jest do subregionu Azji Południowo – Wschodniej.

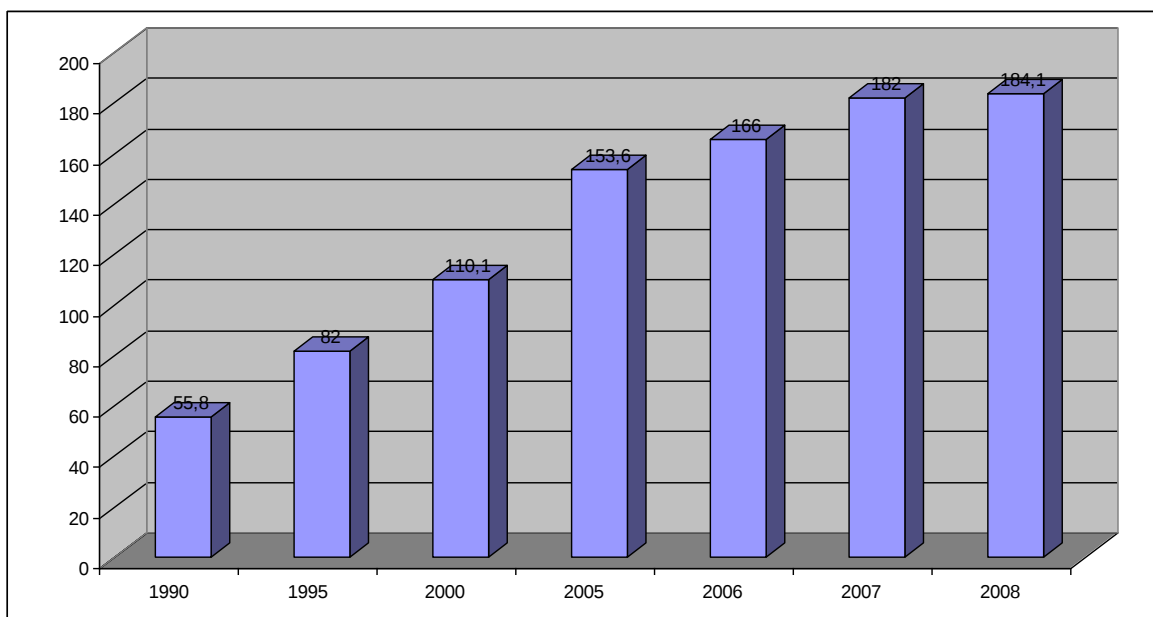
Region Azji i Pacyfiku zajmuje ważną pozycję w turystyce międzynarodowej. Wg danych UNWTO region ten skupiał w 2008 roku 20% światowego ruchu turystycznego. Pozwoliło to na uzyskanie II miejsca (zaraz po przodującej Europie) wśród pozostałych regionów na świecie (patrz wykres 1).

Wykres 1. Udział regionów UNWTO w światowym rynku turystycznym w 2008 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2009 Edition, UNWTO

Światowa Organizacja Turystyki odnotowała, iż na przestrzeni lat 1990 – 2008 liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku systematycznie rosła. W 1990 roku wynosiła 55,8 mln turystów, natomiast w roku 2008 osiągała już 184,1 mln czyli wzrosła o 128,3 mln. Zjawisko to prezentuje wykres 2.

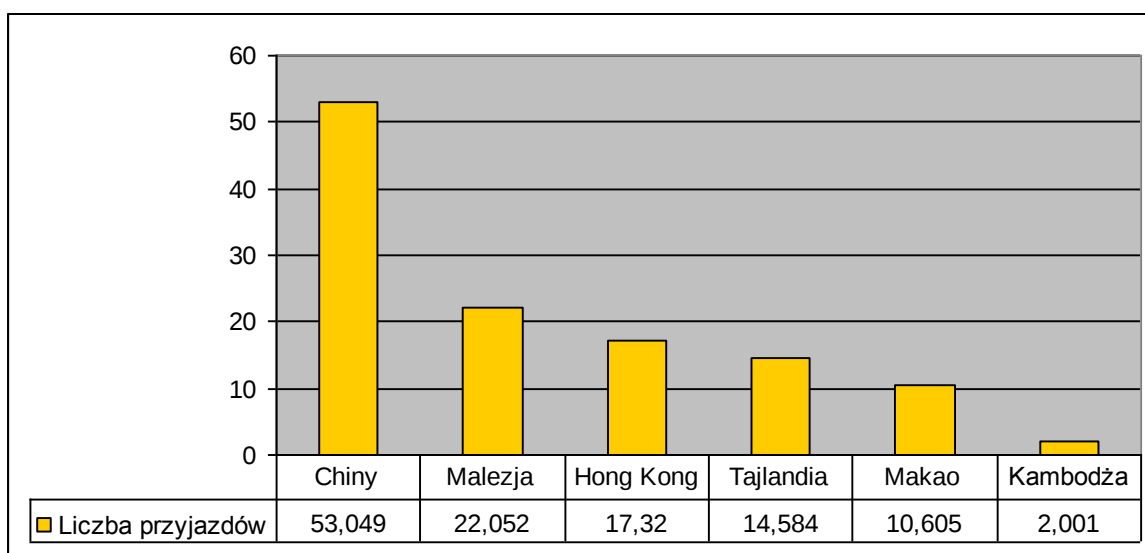
Wykres 2. Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku w latach 1990 – 2008 (mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2009 Edition, UNWTO

Od roku 1990 - 2007 intensywnie wzrastająca liczba przyjazdów do regionu Azji i Pacyfiku zaowocowała w 2007 roku, w odniesieniu do poprzedniego, 9,6% zmianą. Pomimo, iż w roku 2008 również odnotowano wzrost przyjazdów do regionu, zmiana 08/07 wyniosła 1,2%.

Mocna pozycja Azji i Pacyfiku wynika prawdopodobnie z tego, iż jest to region w fazie rozwoju. Współcześni turyści szukający nowych, egzotycznych i nie przereklamowanych celów podróży coraz częściej decydują się na wybór tegoż regionu, niekiedy kosztem pozostałych.

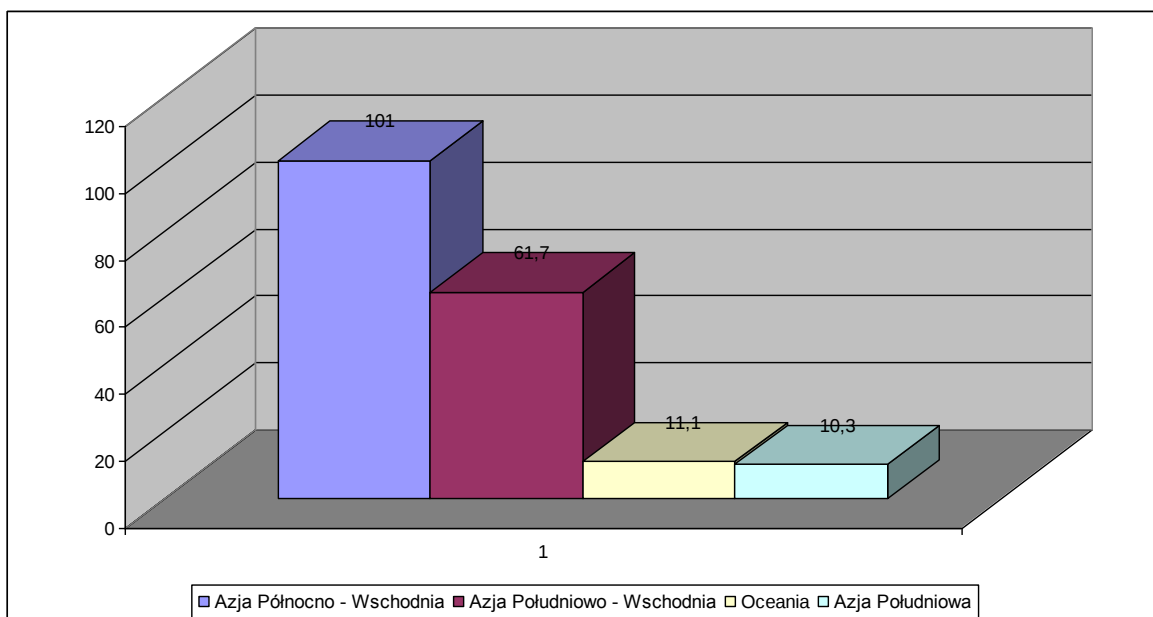
Analizując pozycję Kambodży na tle największych generatorów ruchu turystycznego w regionie Azji i Pacyfiku można zauważyć, że Chiny odnotowują zdecydowanie najwięcej przyjazdów turystycznych (ok. 53 mln). Na drugim miejscu znajduje się Malezja, następnie kolejno Hong Kong, Tajlandia oraz Makao. Pozycja Kambodży w omawianym regionie jest bardzo niewielka - w 2008 roku posiadała ona ok. 1% udziału w ruchu turystycznym Azji i Pacyfiku. Szczegółowe dane przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Kambodża na tle największych generatorów ruchu turystycznego w regionie Azji i Pacyfiku pod względem liczby przyjazdów turystycznych w 2009 roku (mln)

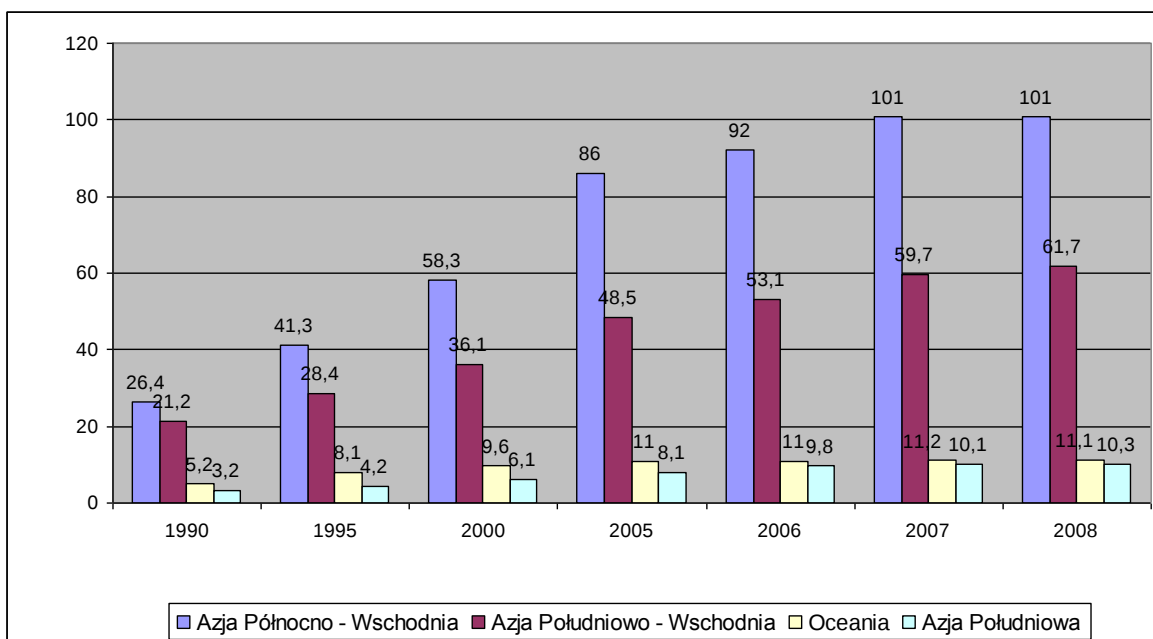
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2009 Edition, UNWTO

Subregion Azji Południowo – Wschodniej, do którego zaliczana jest Kambodża, zajmuje II pozycję w regionie Azji i Pacyfiku (zaraz po wiodącej prym Azji Północno – Wschodniej). W roku 2008 odnotował 61,7 mln przyjazdów turystycznych i podobnie jak subregion Azji Południowej wykazywała na przestrzeni lat 1990 – 2008 tendencję wzrostową (patrz wykresy 4 i 5). W 2008 roku subregiony te były najsilniej rozwijającymi się subregionami w regionie Azji i Pacyfiku. W Azji Południowo – Wschodniej zanotowano wtedy 3,5% (08/07) zmianę co wypadło bardzo korzystnie w stosunku do subregionu o najwyższych przyjazdach w regionie Azji Północno – Wschodniej, który uzyskał 0,1% zmianę na minusie (08/07). Wśród państw ze zmianą dodatnią z subregionu Azji Południowo – Wschodniej (08/07) znalazła się Kambodża (6,8%), Malezja (5,1%) i Indonezja (13,2%).

Wykres 4. Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku wg subregionów w 2008 roku (mln)

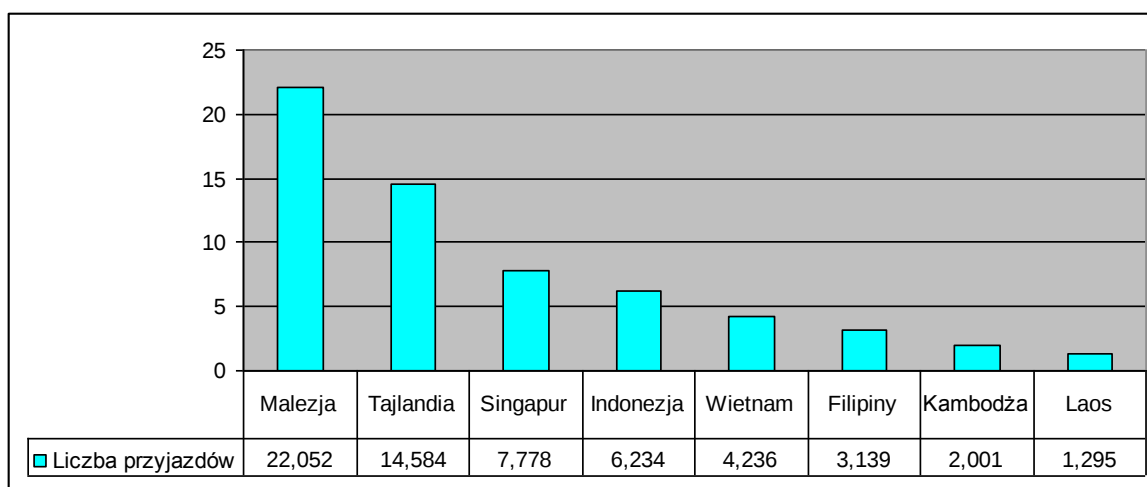
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2009 Edition, UNWTO

Wykres 5. Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku wg subregionów w latach 1990 – 2008 (mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2009 Edition, UNWTO

Spośród krajów zaliczanych do subregionu Azji Południowo – Wschodniej największy udział w rynku owego subregionu posiada Malezja. W 2008 roku odnotowała ona ponad 22 mln przyjazdów turystycznych na teren swojego państwa. W przypadku Kambodży liczba ta była o ok. 11 razy mniejsza. Duże znaczenie dla rynku turystycznego Azji Południowo – Wschodniej posiada także sąsiadująca z Kambodżą Tajlandia plasująca się na II miejscu. Natomiast wśród krajów położonych na Półwyspie Indochińskim Królestwo Kambodży znajduje się na III miejscu tuż przed Laosem. Wyniki analizy przedstawiono na wykresie poniżej.

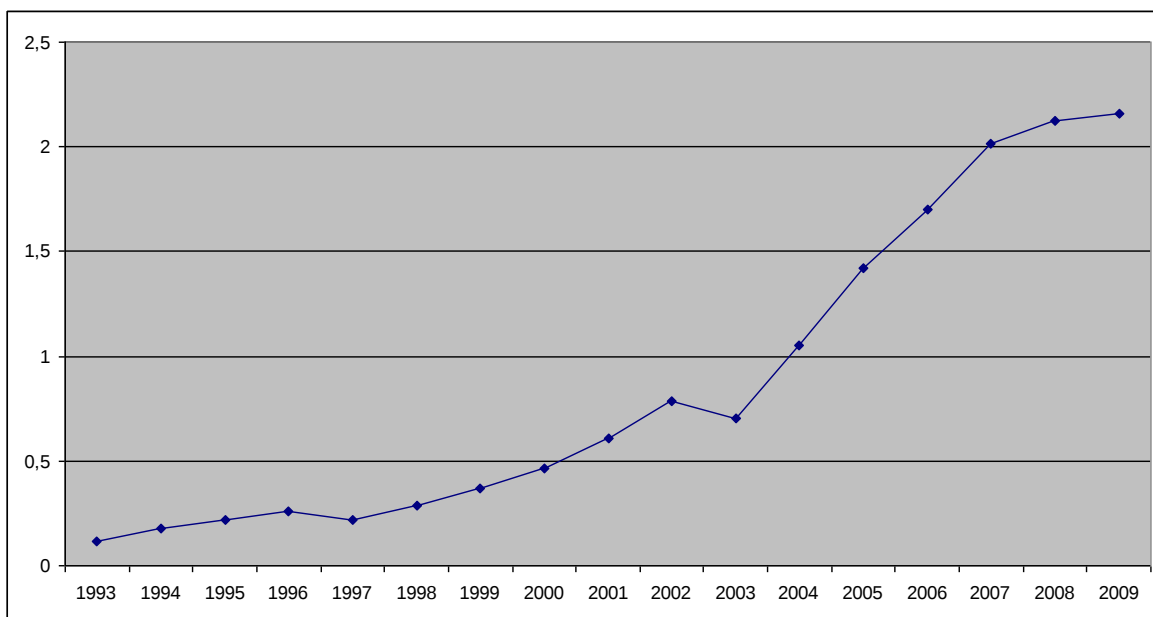

Wykres 6. Kambodża na tle wybranych krajów subregionu Azji Południowo – Wschodniej pod względem liczby przyjazdów turystycznych w 2009 roku (mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2009 Edition, UNWTO

2.2. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży

Liczba przyjazdów turystów do Kambodży na przestrzeni lat 1993 – 2009 wykazuje generalnie tendencję wzrostową (patrz wykres 7). W roku 1993 kraj ten odwiedziło ok. 118 tys. turystów, zaś w roku 2009 aż ok. 2,161 mln. Gwałtowny wzrost liczby przyjazdów na teren Królestwa Kambodży można zauważyć od roku 2004 do 2007. Lata 2008 i 2009 również cechują się wzrostem liczby przyjazdów w porównaniu do lat poprzednich, jednakże ich dynamika jest już stosunkowo mniejsza. Wg Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia zmiana z 09/08 wyniosła 1,7%.

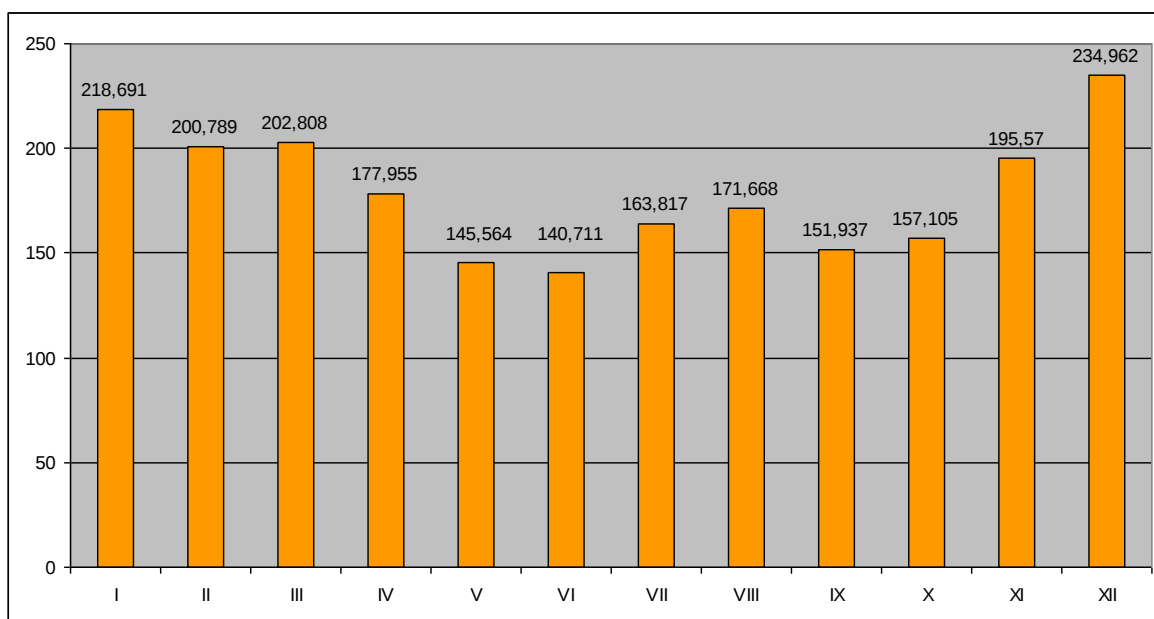
Wykres 7. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży w latach 1993 – 2009 (mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009,
Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.2.1. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży wg miesięcy

Ruch turystyczny Kambodży charakteryzuje się sezonowością. Okres zimowy to czas, kiedy przyjeżdża tam najwięcej turystów. Niebo jest wtedy błękitne a panująca temperatura wynosi ok. 27°C stwarzając najkorzystniejsze w ciągu całego roku warunki dla przyjezdnych. Wg danych z 2009 roku listopad, grudzień, styczeń, luty oraz marzec to miesiące największego ruchu turystycznego na obszarze tego państwa. W miesiącu listopadzie (można go uznać za rozpoczęcie sezonu turystycznego) odwiedziło Kambodżę ok. 196 tys. turystów. Pierwsze trzy miesiące roku, również odznaczające się dużym natężeniem owego zjawiska, wykazują już powolną tendencję spadkową, co oznacza, że okres późnej wiosny do wczesnej jesieni cechuje się zmniejszoną liczą przyjazdów turystów na teren Kambodży. Spowodowane jest to faktem, iż od marca do maja trwa pora sucha skutkując wysokimi temperaturami wynoszącymi średnio 32°C. Natomiast od połowy maja do początku października trwa tam pora deszczowa zmuszając mieszkańców kraju do przeprowadzki na wyżej położone tereny z uwagi na ponad dwukrotny przyrost poziomu wody w okolicznych rzekach. Najbardziej odwiedzanym miesiącem w ciągu roku jest czerwiec (stan na 2009 rok to ok. 141 tys. turystów). W lipcu i w sierpniu można jeszcze zauważyć niewielki wzrost liczby przyjazdów w stosunku

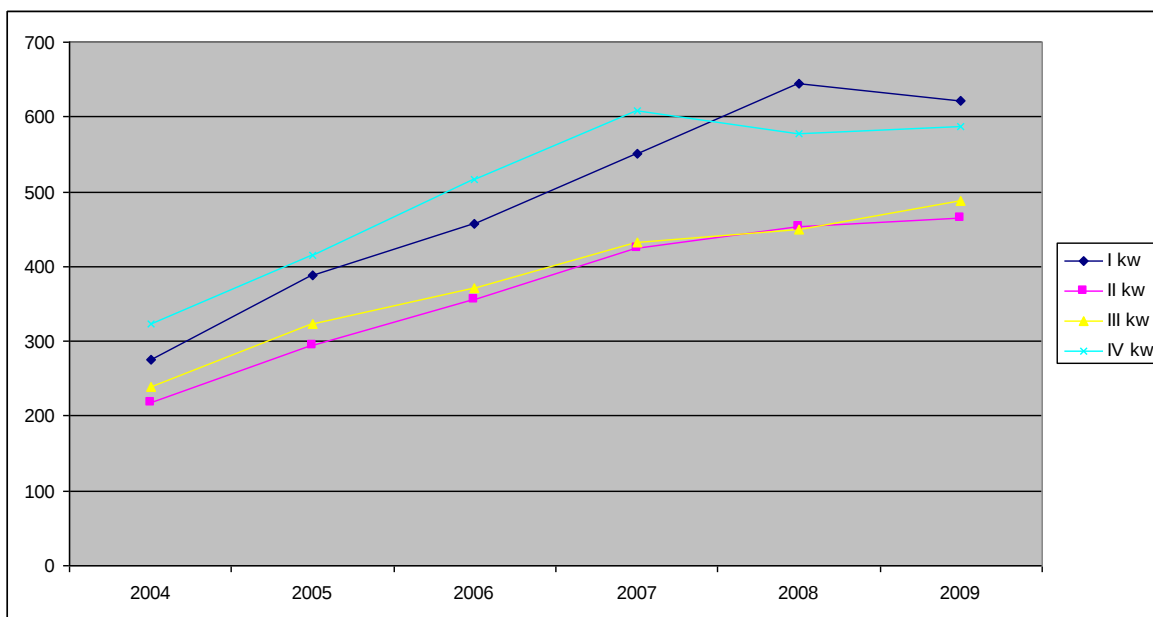
do miesięcy poprzednich czego przyczyną jest wzmożony ruch turystyczny w okresie wakacyjnym. Wyniki analizy przedstawiono na wykresie poniżej.

Wykres 8. Przyjazdy turystów do Kambodży wg miesięcy w 2009 roku (tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Analizując ruch przyjazdowy do Kambodży z podziałem na kwartały w ciągu roku (patrz wykres 9) można zaobserwować, iż na przestrzeni lat 2004 – 2009 największe natężenie ruchu turystycznego na terenie tego państwa było obecne w IV kwartale roku. Na drugim miejscu był kwartał I, a potem kolejno III oraz II z niewielkimi odchyleniami w latach 2008 – 2009 kiedy to kwartał I cechował się najliczniejszymi przyjazdami do kraju. Mimo wszystko owe dane potwierdzają fakt, iż wcześniej wspomniane miesiące mieszczą się w omawianych zakresach najliczniejszych przyjazdów do Kambodży.

Wykres 9. Przyjazdy turystów do Kambodży z podziałem na kwartały w latach 2004 – 2009 (tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.3. Kierunki, z których przyjeżdżają turyści

Królestwo Kambodży jest destylacją popularną głównie w swoim regionie Azji i Pacyfiku, z którego to na przestrzeni lat 2007 – 2009 odnotowywano najliczniejsze przyjazdy. Na drugim miejscu plasuje się Europa, na III zaś region Ameryk. Te trzy kierunki w znacznym stopniu przyczyniają się do kształtowania ruchu turystycznego w Kambodży. Jedynie niewielki odsetek turystów przybywa z terenu Afryki oraz Środkowego Wschodu. Szczegółowe wyniki zestawiono w tabeli 1.

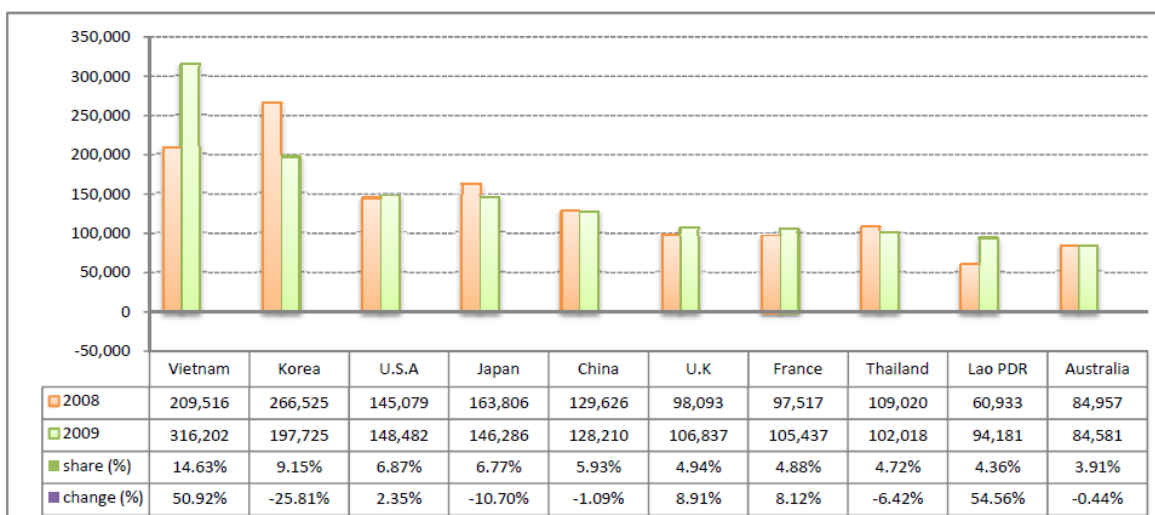
Tabela 1. Kierunki przyjazdów do Kambodży w latach 2007 – 2009

Kierunek przyjazdu	Lata		
	2007	2008	2009
Azja i Pacyfik	1 256 021	1 327 670	1367 539
Europa	410 643	457 471	464 742
Ameryki	194 706	204 878	201 130
Afryka	3 270	4 040	5 403
Środkowy Wschód	7 927	7 375	6 921

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2007, 2008, 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Do największych generatorów ruchu turystycznego w Kambodży można zaliczyć: Wietnam, Koreę, USA, Japonię, Chiny, Wielką Brytanię, Francję, Tajlandię, Laos oraz Australię. Wg poniższych statystyk w roku 2009 najwięcej przyjazdów zanotowano z Wietnamu (ok. 316 tys.), następnie z Korei (ok. 198 tys.) oraz USA (ok. 148 tys.), przy czym udział Korei w kształtowaniu ruchu turystycznego Kambodży spadł w stosunku do roku 2008 o -25,81%. Z kolei wzrosło zainteresowanie Kambodżą sąsiadującego Wietnamu - w roku 2009 przybyło o ok. 107 tys. turystów więcej niż w roku poprzednim, kształtując tym samym aż 50,92% zmianę.

Zainteresowanie Kambodżą jest również obecne w Regionie Ameryk. Najwięcej turystów napływa z subregionu Ameryki Północnej tj. USA (ok. 148 tys.). Wynik ten w roku 2009 uplasował Stany Zjednoczone na III pozycji wśród krajów najczęściej odwiedzających Kambodżę. Dostrzegalny jest niewielki wzrost liczby przyjazdów mieszkańców tego państwa w stosunku do roku 2008. Region europejski, a w szczególności subregiony Północnej Europy i Zachodniej Europy, ma także duży wpływ na kształtowanie ruchu turystycznego Kambodży. W roku 2009 odnotowano, iż z terenu Wielkiej Brytanii napłynęło ok. 107 tys. turystów, zaś ok. 105 tys. z Francji. Zauważalny jest również fakt, iż z Regionu Europy oraz Regionu Ameryk wzrosła liczba przyjazdów w stosunku do roku 2008, rejestrując tym samym zmianę na plusie (patrz wykres 10).

Wykres 10. Przyjazdy do Kambodży w latach 2008 – 2009 wg 10 głównych krajów generujących ruch turystyczny (tys.)

Źródło: Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.3.1. Liczba przyjazdów Polaków do Kambodży

Królestwo Kambodży jako cel podróży jest również popularne wśród Polaków. Wg danych z poniższej tabeli Rosja oraz Polska to państwa najliczniej odwiedzające Kambodżę z subregionu Europy Wschodniej. Można zauważyć, iż z roku na rok liczba polskich turystów stopniowo się zwiększa. W roku 2009 przybyło do Kambodży o 689 turystów więcej niż w roku ubiegłym. Głównym celem wizyty było spędzenie tam wakacji.

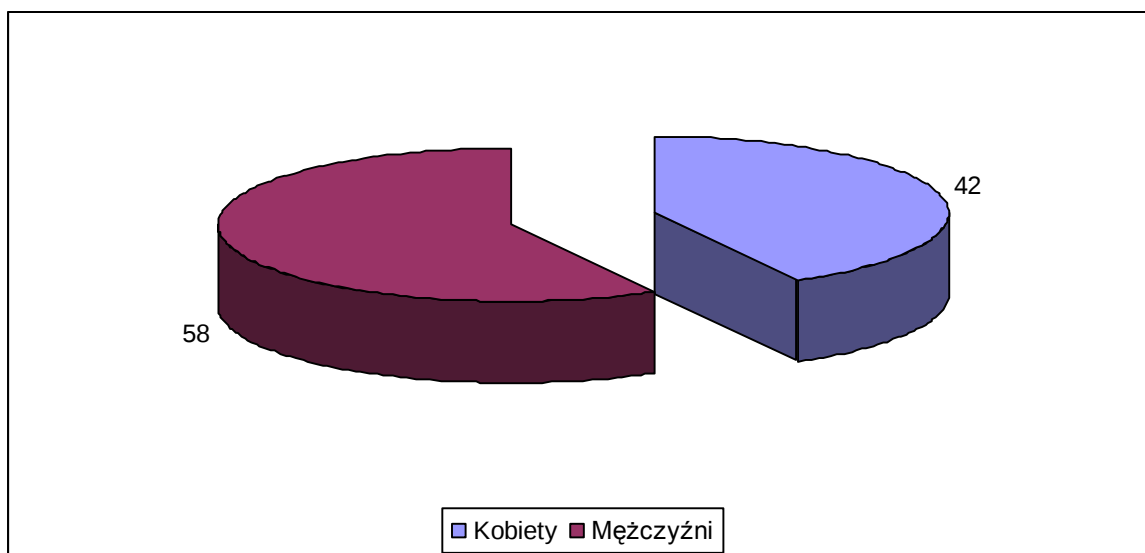
Tabela 2. Liczba przyjazdów turystów z regionu Europy Wschodniej
w latach 2008 – 2009 wg celu przyjazdu

Europa Wschodnia	2008	2009			
	Ogółem	Ogółem	Cel przyjazdu		
			Wakacje	Biznes	Inne
Bulgaria	322	384	365	4	15
Czechy	2 147	2 649	2 555	48	46
Niemcy	2 193	2 184	2 056	82	46
Polska	5 630	6 319	6 246	24	49
Rumunia	569	774	742	23	9
Rosja	16 927	19 395	18 656	538	201
Słowacja	762	895	840	12	43
Ukraina	1 669	1 857	1 760	86	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2007, 2008, 2009,
Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.4. Profile turystów

Biorąc pod uwagę płeć turystów w kształtowaniu ruchu turystycznego Kambodży niewiele większy udział od kobiet posiadają mężczyźni. W 2009 roku spośród wszystkich turystów przybywających na teren tego państwa 42% stanowiły kobiety (patrz wykres 11).

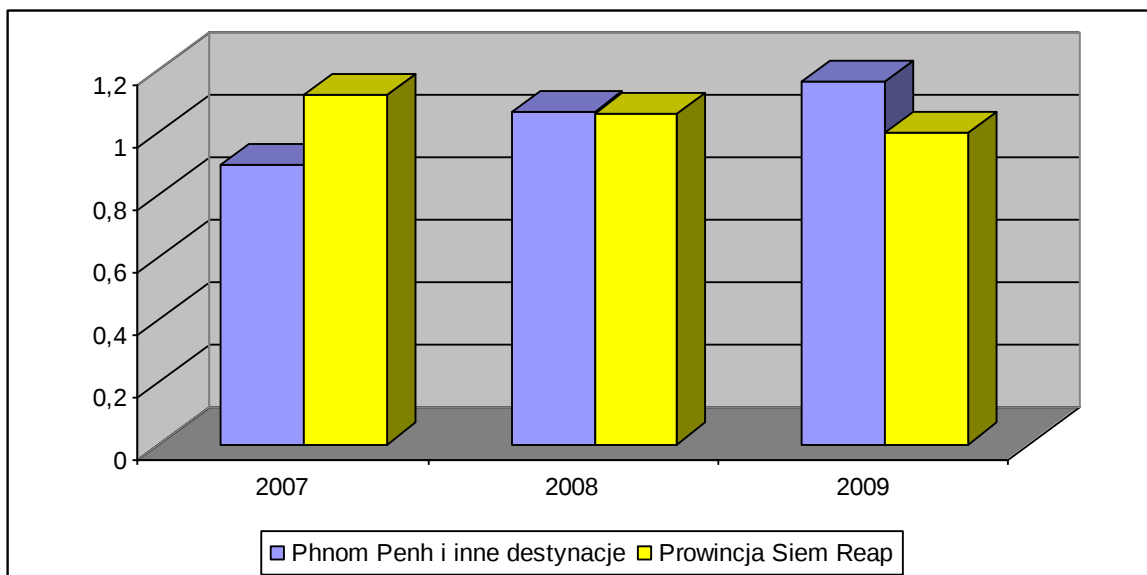

Wykres 11. Przyjazdy turystów do Kambodży wg płci w 2009 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics
and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.5.Odviędzane regiony

Do najczęściej odwiedzianych regionów turystycznych w Królestwie Kambodży zaliczane są: stolica Phnom Penh oraz prowincja Siem Reap, na terenie której zlokalizowana jest największa atrakcja turystyczna kraju – Angkor. Na wykresie 12 przedstawiono liczbę przyjazdów turystów do wspomnianych regionów.

Wykres 12. Przyjazdy do regionów turystycznych Kambodży w latach 2007 – 2009 (mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2007, 2008, 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

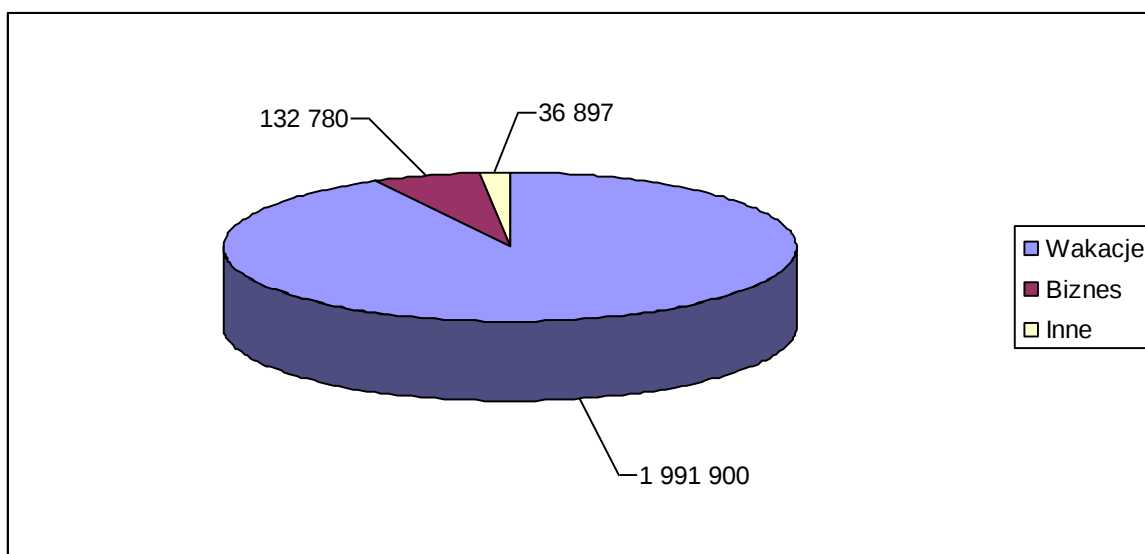
Analizując powyższe dane można zauważyć, iż zainteresowanie prowincją Siem Reap jako celem przyjazdu do Kambodży w 2009 roku w stosunku do poprzednich dwóch lat spada na rzecz stolicy kraju oraz innych destylacji. Ich znaczenie turystyczne zwiększa się przybierają wyraźną tendencje wzrostową. Stan ten może jednak napawać optymizmem, bowiem przez długi okres czasu miasto Phnom Penh było kojarzone jako miejsce mało rozwinięte, dotknięte reżimem Czerwonych Khmerów. Jak widać na przestrzeni lat 2007 – 2009 zyskuje ono na znaczeniu, poprawiając tym samym swój wizerunek.

W ogólnym szacunku liczba przyjazdów na teren Kambodży w ciągu ostatnich trzech lat wzrosła. Można, więc wnioskować, iż tamtejsza turystyka, chociaż powoli, rozwija się przyciągając nie tylko poprzez turystykę krajoznawczą, ale również biznesową.

Odnośnie innych regionów turystycznych kraju, Ministerstwo Turystyki Kambodży nie prowadzi żadnych statystyk. Wynikać to może z faktu, iż owe regiony mają, jak do tej pory, niewielkie znaczenie dla turystyki tego państwa w porównaniu z prowincją Siem Reap oraz miastem Phnom Penh.

2.6.Cele przyjazdów

Ministerstwo Turystyki Królestwa Kambodży wyróżnia w swych statystykach trzy główne cele przyjazdu na teren Kambodży, tj. wakacyjne, biznesowe oraz inne. W zdecydowanej większości rynek recepcji turystycznej kraju opiera się na turystyce krajoznawczej oraz wypoczynkowej ze względu na atrakcyjność regionu w zasoby tego typu. W roku 2009 w celach wakacyjnych odwiedziło Kambodżę prawie 2 mln osób. Jedynie niewielki odsetek turystów (ok. 133 tys.) przybył w celach biznesowych. Wynika to prawdopodobnie z faktu, iż gospodarka kraju jest słabo rozwinięta. Najmniej przyjazdów odnotowano w pozostałych celach (patrz wykres 13).

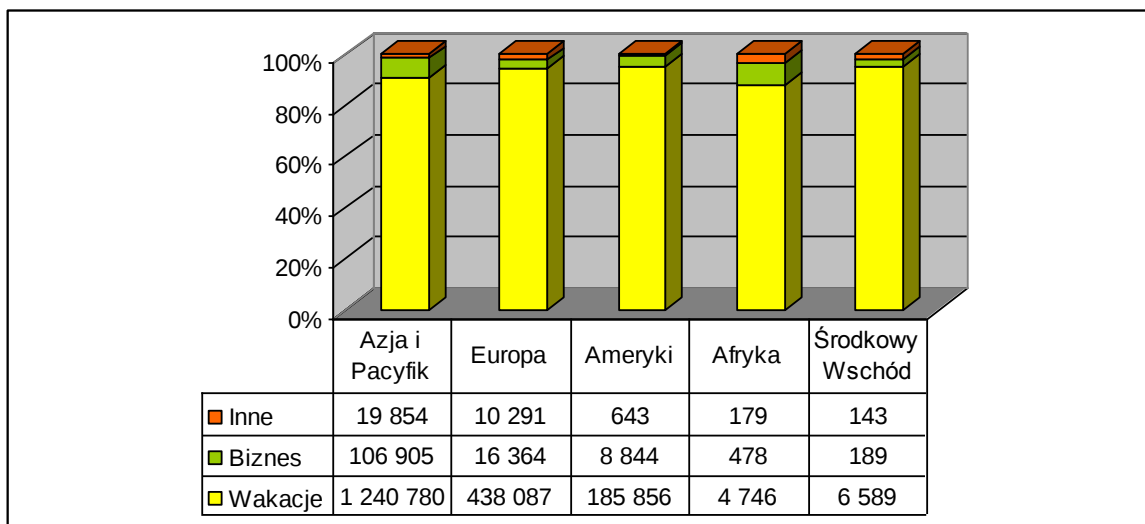

Wykres 13. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży wg celów podróży w 2009 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009,
Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Analizując przyjazdy w celach wakacyjnych w poszczególnych regionach turystycznych największy udział w stosunku do całości przyjazdów z danego regionu obserwujemy w regionie Środkowego Wschodu. Analogicznie w przypadku motywacji

biznesowych prym wiedzie region Afryki. Jednakże rozpatrując te sytuację w liczbach bezwzględnych, zarówno w pierwszym, jak i w drugim przypadku, przoduje region Azji i Pacyfiku, z uwagi na to iż to właśnie stamtąd napływa najwięcej turystów do Kambodży. Szczegółowe dane przedstawiono na wykresie 14.

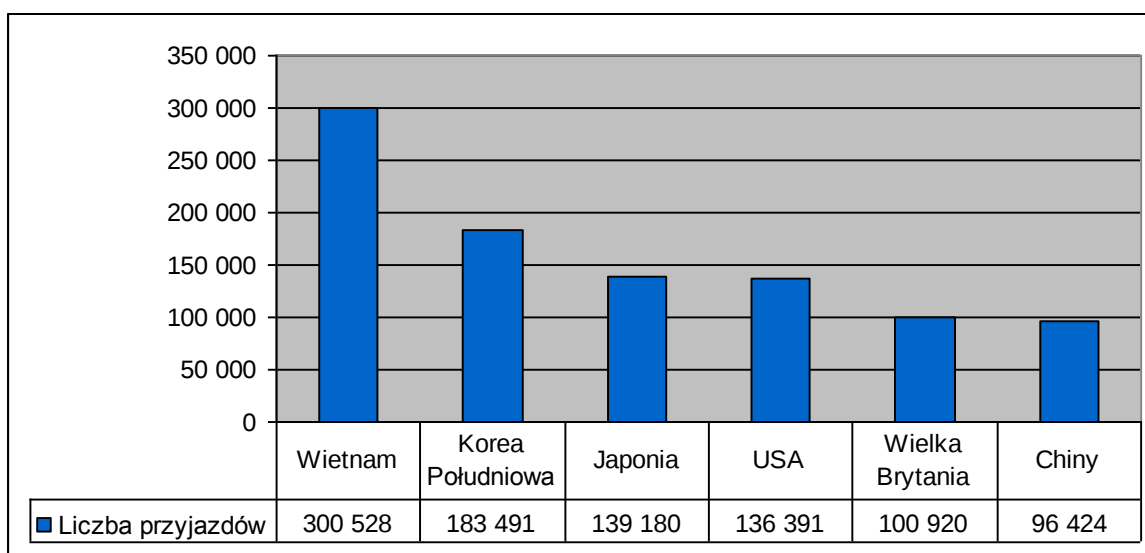

Wykres 14. Przyjazdy do Kambodży wg celów podróży w 2009 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

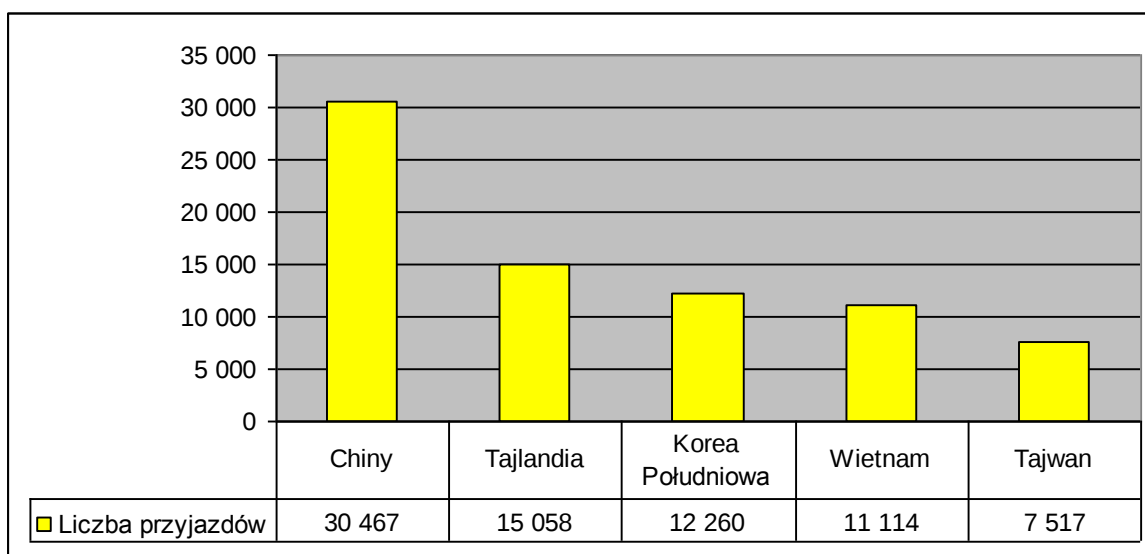
W celach wakacyjnych najwięcej turystów przybywa z Wietnamu (ok. 300 tys.). Znaczna ich ilość napływa także z Korei Południowej, Japonii, USA, Wielkiej Brytanii oraz Chin. Kolejność ta wynika również z faktu, iż z danych państw przyjeżdża najwięcej turystów do Kambodży w ogóle. Taki stan rzeczy jest spowodowany dominującym znaczeniem turystyki wakacyjnej na rynku turystycznym owego kraju (patrz wykres 15).

W przypadku przyjazdów w celach biznesowych do Kambodży prym wiodą Chiny (główny partner Kambodży w imporcie), zaraz po nich kolejno Tajlandia, Korea Południowa, Wietnam oraz Tajwan. Szczegółowe dane przedstawiono na wykresie 16.

Wykres 15. Czołówka krajów generujących najwięcej turystów wakacyjnych do Kambodży w 2009 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

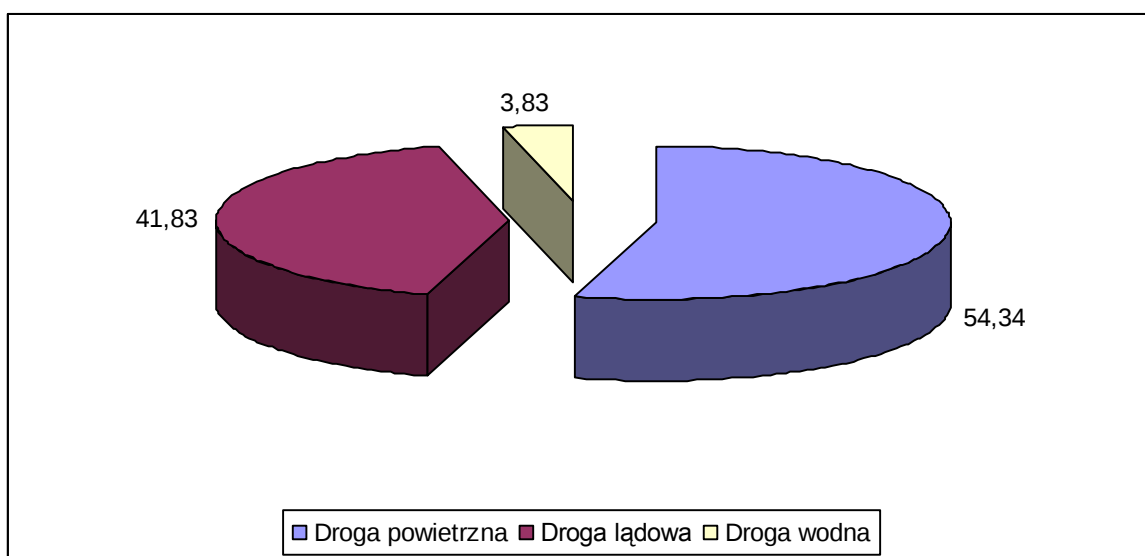
Wykres 16. Czołówka krajów generujących najwięcej turystów biznesowych do Kambodży w 2009 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.7.Środki lokomocji

Kambodża, jako cel turystyczny i nie tylko, jest dostępna za pośrednictwem dróg powietrznych, lądowych oraz wodnych, jednakże zdecydowanie najpopularniejszym środkiem transportu wykorzystywanym przez turystów jest samolot. Drogą lotniczą przybywa 54,34% turystów. Na drugim miejscu znajduje się droga lądowa, zaś najmniej popularna jest droga wodna – niespełna 4% wybiera łódzie jako środek transportu do Kambodży (patrz wykres 17).

Kambodża posiada dwa lotniska o randze międzynarodowej tj. w Phnom Penh oraz Siem Reap, za pośrednictwem których kraj jest dostępny nie tylko dla mieszkańców Azji, ale przede wszystkim dla innych państw zamorskich. Jak już wcześniej wspomniałam w podrozdziale trzecim, do głównych państw spoza regionu Azji i Pacyfiku równie licznie odwiedzających Kambodżę należą: USA, Wielka Brytania oraz Francja. Udział tych krajów w ruchu turystycznym Kambodży ma także swe odzwierciedlenie w popularności drogi powietrznej jako sposobu podróży z uwagi na dość daleki dystans do przebycia.

Wykres 17. Udział poszczególnych dróg podróży do Kambodży w 2009 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009,
Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Analizując dane dotyczące liczby turystów przybywających do Kambodży za pośrednictwem trzech wspomnianych dróg można zauważyć, iż na przestrzeni lat 2007 – 2009 liczba osób wybierających drogę lotniczą stopniowo się zmniejsza. Wzrastają natomiast podróże drogami lądowymi oraz wodnymi. Prawdopodobnie wpływ

na tę zmianę miało wprowadzenie w 2007 roku wspólnej wizy dla Kambodży oraz Tajlandii. Tak więc turyści przybywający do Tajlandii mogli potem przenieść się do Kambodży wykorzystując do tego lądowe lub wodne środki transportu. Szczegółowe wyniki analizy zestawiono w tabeli poniżej.

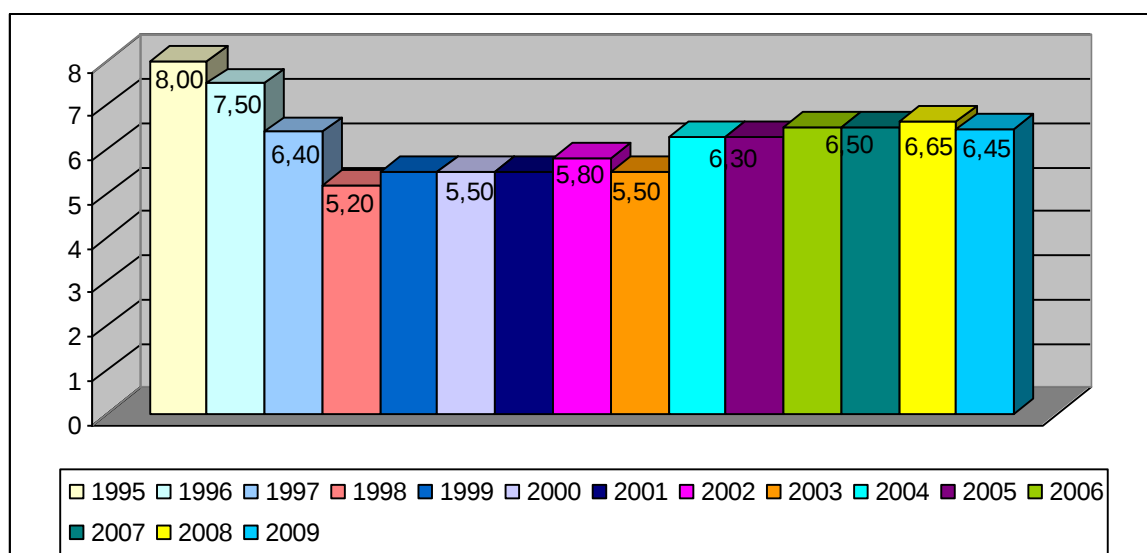
Tabela 3. Liczba turystów odwiedzających Kambodżę wg drogi podróżowania
w latach 2007 – 2009

Droga podróży	Lata		
	2007	2008	2009
Powietrze	1 296 513	1 239 407	1 111 729
Ląd	532 366	690 138	855 697
Woda	43 688	71 889	78 309

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2007, 2008, 2009,
Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.8. Długość pobytu

Na terenie Kambodży mamy do czynienia z przyjazdami wakacyjnymi o charakterze średnioterminowym, których średnia długość w roku 2009 wyniosła 6,45 dnia. Na przestrzeni lat 1995 – 2009 długość ta była bardzo zróżnicowana. Od roku 1995 – 1998 przybierała tendencję spadkową. Przy czym warto zauważyć, iż rok 1995, w czasie którego turyści zatrzymywali się na terenie Kambodży średnio na 8 dni, był równocześnie rokiem szczególnym, bowiem była to najwyższa uśredniona długość pobytu do roku 2009. Od roku 1999 przyjazdy nieznacznie wzrosły w porównaniu do roku poprzedniego o 0,30 dnia utrzymując się na tym poziomie do roku 2001. W 2002 roku ponownie wzrosły do liczby 5,80 dnia, po czym w roku następnym znów spadły do poprzedniej wartości 5,50 dnia. Od roku 2004 – 2008 obserwujemy wzrost liczby dni pobytu w Kambodży, jednakże rok ubiegły 2009 przyniósł nam już niewielki spadek do 6,45 dnia pobytu. Ogólnie można powiedzieć, iż średnia długość pobytu na przestrzeni omawianych lat oscyluje w granicach 6 dni. Wyniki analizy przedstawiono na 18 wykresie.

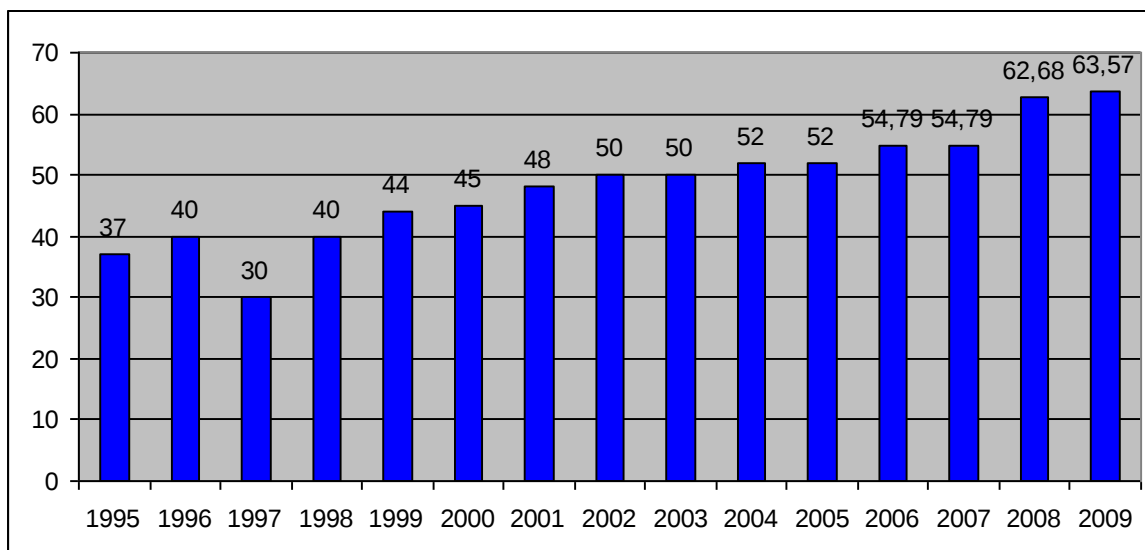

Wykres 18. Średnia długość pobytu w Kambodży w latach 1995 – 2009 (w dniach)
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics
 and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.9. Miejsca zakwaterowania

Liczba miejsc noclegowych na terenie Kambodży przekracza 12 tys.³⁵ Gwałtowny rozwój turystyki sprawił, że zwiększyło się zapotrzebowanie na obiekty noclegowe. Powstawały nowe hotele, głównie dzięki zagranicznym inwestorom. Wraz ze wzrostem liczby obiektów noclegowych na terenie Kambodży wzrosło obłożenie hoteli. W roku 1995 wynosiło ono zaledwie 37%, zaś w roku 2009 zwiększyło się niemalże dwukrotnie do 63,57% (patrz wykres 19).

³⁵ Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008, s. 267.

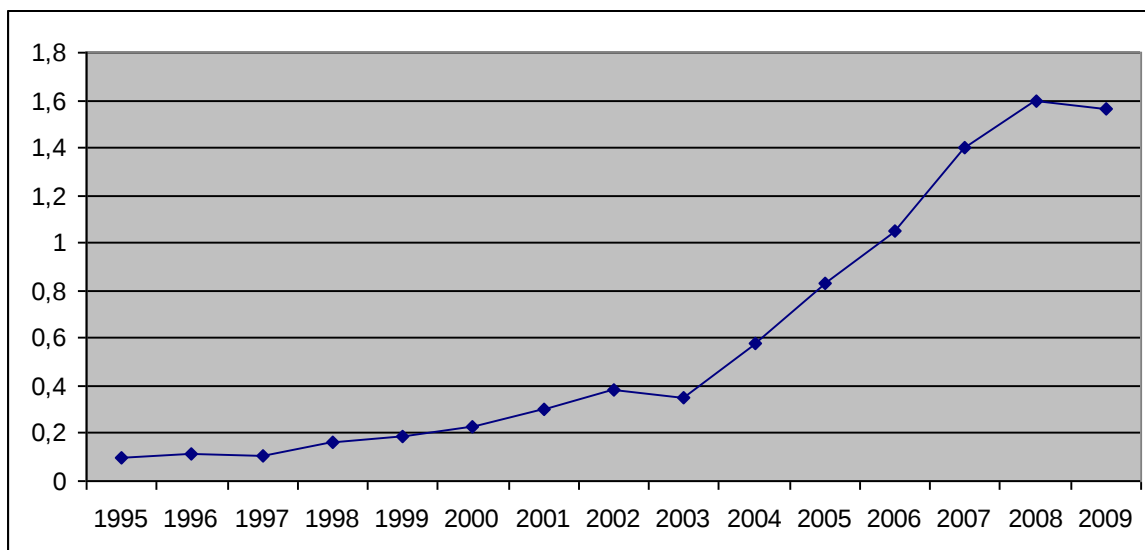

Wykres 19. Obłożenie hoteli w Kambodży w latach 1995 – 2009 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

2.10. Dochody z turystyki przyjazdowej

Dochody z turystyki przyjazdowej Kambodży na przestrzeni lat 1995 – 2009, ogólnie rzecz biorąc, charakteryzowały się wzrostem w tempie proporcjonalnym do tempa wzrostu liczby przyjazdów turystów na teren tego państwa. Jedynie niektóre lata tj. rok 1997, 2003 oraz 2009 ujawniły niewielki sadek w stosunku do lat je poprzedzających. Wpływy z turystyki w roku 1995 wyniosły 0,1 mln USD, zaś w roku 2009 kształtowały się już w granicach 1,561 mln USD. Rozwój turystyki, nie tylko światowej, ale i na terenie omawianego państwa spowodował, iż to właśnie przemysł turystyczny stał się jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi gospodarki w Kambodży. Obok przemysłu tekstylnego turystyka stała się ważnym źródłem dochodów dla miejscowej ludności przyczyniając się do rozwoju gospodarczego kraju. Wyniki analizy przedstawiono na wykresie 20.

Wykres 20. Wpływy z turystyki Kambodży w latach 1995 – 2009 (mln USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2009, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

III. Rynek emisji turystycznej

3.1. Turystyka krajowa

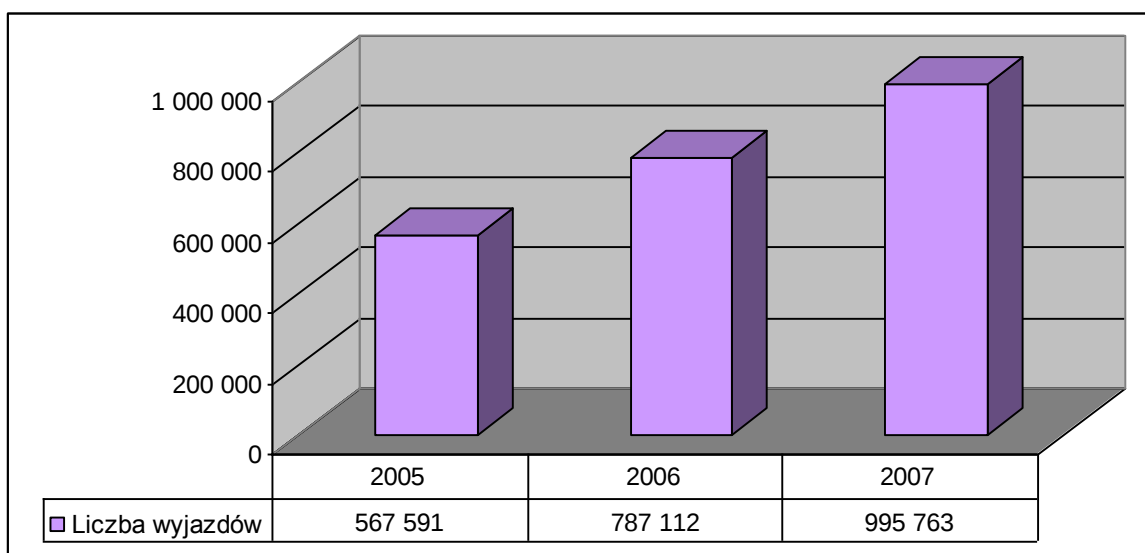
Ministerstwo Turystyki Królestwa Kambodży nie gromadzi informacji na temat turystyki krajowej. Być może jest znaczenie jest bardzo niewielkie w kształtowaniu ruchu turystycznego na obszarze tego państwa. Przypuszczać jednak można, że najczęściej odwiedzanym regionem turystycznym jest prowincja Siem Reap z uwagi na znajdujący się tam kompleks Angkoru a podróże te odbywane są głównie w celach krajoznawczych.

3.2. Turystyka zagraniczna

3.2.1. Liczba wyjazdów zagranicznych mieszkańców

Liczba wyjazdów zagranicznych mieszkańców Kambodży, podobnie jak w przypadku liczby przyjazdów do tego kraju, stopniowo się zwiększa. Zgodnie z danymi z poniższego wykresu w roku 2005 zanotowano ok. 567,6 tys. wyjazdów poza granice państwowe. Dwa lata później liczba ta wzrosła o 75,4% i wyniosła już ok. 995,8 tys.

Przyczyn tego stanu rzeczy można się dopatrywać w zwiększeniu dynamiki rozwoju gospodarczego kraju (a co za tym idzie wzrost liczby kontaktów zagranicznych), do którego w dużej mierze przyczynił się rozwój turystyki na obszarze Kambodży stwarzając nie tyle nowe miejsca pracy dla miejscowej ludności, co podnosząc wysokość dochodów.

Wykres 21. Liczba wyjazdów z Kambodży w latach 2005 – 2007

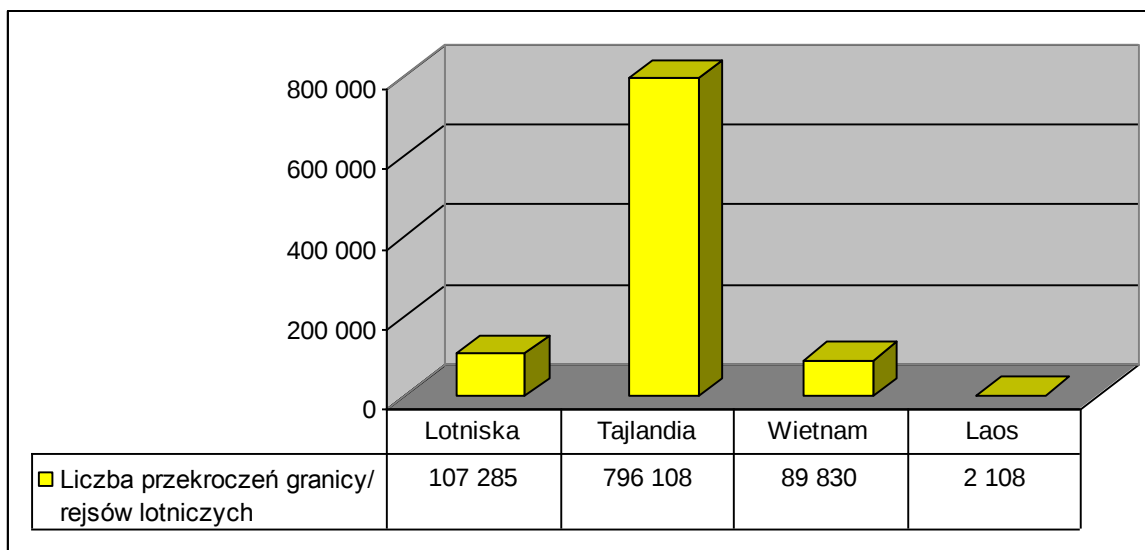
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Cambodian Outbound Tourist In 2005 - 2007,
Statistics and Tourism Information Department

3.2.2. Kierunki, w których wyjeżdżają mieszkańcy

Ministerstwo Turystyki Królestwa Kambodży prowadzi statystyki dotyczące liczby przekroczeń granicy na poszczególnych przejściach granicznych kraju oraz liczby pasażerów korzystających z międzynarodowych lotnisk w Phnom Penh oraz Siem Reap. W pierwszym przypadku można przyjmując, iż osoby przekraczające granicę państwa podróżują do kraju, którego granicę przekraczają. Odnośnie osób korzystających z międzynarodowych lotnisk sprawa jest bardziej skomplikowana, bowiem ministerstwo nie gromadzi informacji na temat państw docelowych tychże osób. Można jedynie przypuszczać, iż osoby te, ze względu na to, że wybierają drogę lotniczą, podróżują do dalej położonych krajów.

Analizując dane przedstawione na wykresie 22 można zauważyć, iż najczęściej wybieranym przez mieszkańców Kambodży celem podróży jest Tajlandia. Wg danych z 2007 roku zanotowano do niej aż 80% spośród ogółu destylacji (ok. 796 tys. osób). Na drugim miejscu wybierane były międzynarodowe lotniska w Phnom Penh oraz Siem Reap, które obsłużyły ok. 107 tys. wyjazdów, zaś zaledwie 9% podróży odbywa się do sąsiadującego Wietnamu oraz 0,2% do Laosu.

Przyczyna najczęstszego wyboru Tajlandii jako celu podróży zagranicznej z terenu Kambodży może wynikać z dużej atrakcyjności owego kraju, jak również z jej bliskiego położenia geograficznego. Aczkolwiek Wietnam oraz Laos, pomimo tego, iż są to również kraje sąsiadujące z Kambodżą, nie cieszą się już tak dużą popularnością przy wyborze celu podróży.

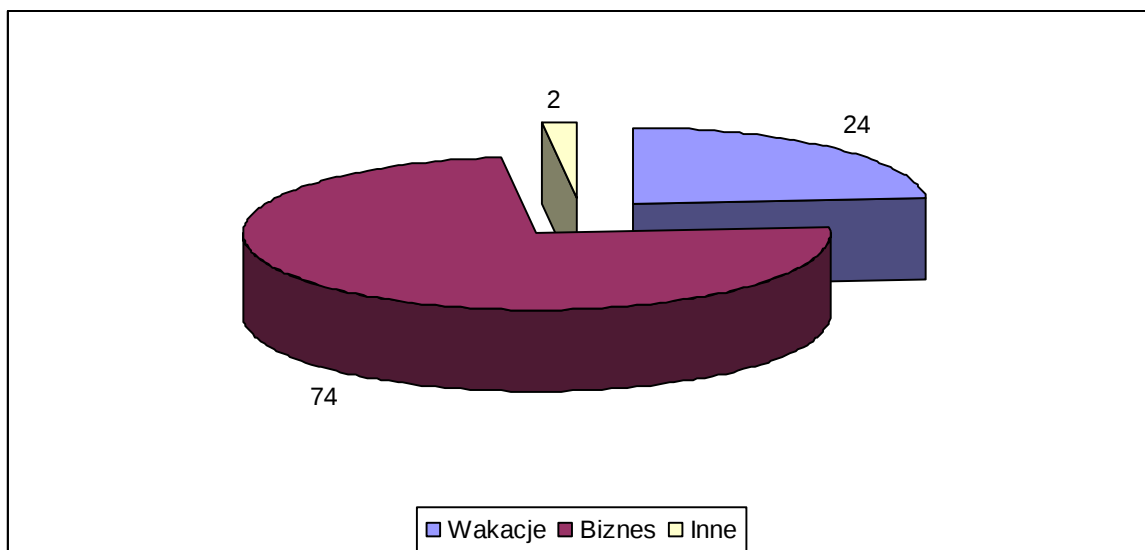

Wykres 22. Liczba przekroczeń granicy poszczególnych krajów oraz rejsów lotniczych z międzynarodowych lotnisk w Kambodży w 2007 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Cambodian Outbound Tourist In 2005 - 2007, Statistics and Tourism Information Department

3.2.3. Cele wyjazdów

Zgodnie z danymi z 2007 roku prowadzonymi przez Ministerstwo Turystyki Królestwa Kambodży, zdecydowana większość, bo aż 74% całości wyjazdów odbywana jest w celach biznesowych. Na drugim miejscu znajdują się cele wakacyjne stanowiące motyw 24% podróży poza granice państwa (patrz wykres 23). Przyczyną takiego rozkładu jest niewątpliwie niski poziom dochodów mieszkańców kraju ciągle nie mogących sobie pozwolić na „luksus turystyki”, jak również słabo wykształcona kultura podróżowania. Poza tym wybierane kraje docelowe są adekwatne do krajów partnerskich w imporcie oraz eksporcie. Stąd też zapewne dlatego w strukturze wyjazdów większość stanowią podróże w celach biznesowych.

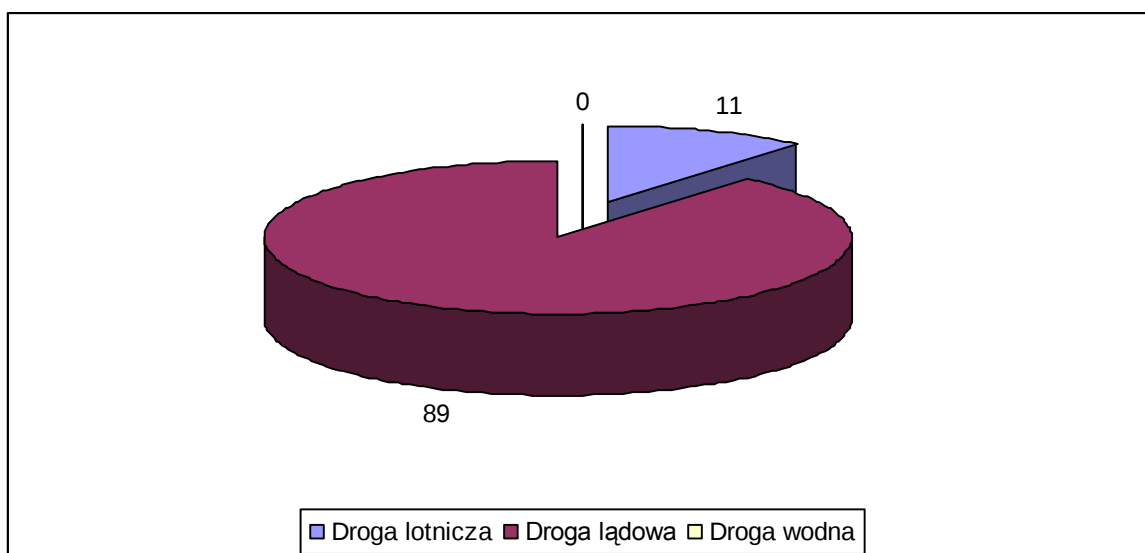

Wykres 23. Wyjazdy z Kambodży wg celów podróży w 2007 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Cambodian Outbound Tourist In 2005 - 2007, Statistics and Tourism Information Department

3.2.4. Środki lokomocji

W przypadku podróży zagranicznych najczęściej wybieraną drogą podróżowania jest droga lądowa (89%). Na drugim miejscu znajduje się droga lotnicza z wykorzystaniem międzynarodowych połączeń lotniczych (11%), natomiast nie zanotowano korzystania ze środków transportu wodnego (stan na 2007 rok – wykres 24).

Wykres 24. Wyjazdy z Kambodży wg dróg podróży w 2007 roku (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Cambodian Outbound Tourist In 2005 - 2007, Statistics and Tourism Information Department

IV. Znaczenie rynku turystycznego dla Polski

Rynek turystyczny Kambodży nie odgrywa istotnej roli dla Polski. Jest to spowodowane bądź brakiem występowania zjawiska, bądź bardzo znikomym jego znaczeniem. Kambodża nie figuruje w statystykach Instytutu Turystyki odnośnie turystyki przyjazdowej do Polski (dane z 2007 roku). Można ją jedynie zaliczyć do grupy „pozostałe kraje zamorskie”. W 2007 roku liczba przyjazdów do Polski z tych państw wyniosła 267,2 tys., co stanowiło jedynie 0,4% ogółu przyjazdów do naszego kraju. Przyczyn tego stanu rzeczy można się dopatrywać w dużej odległości geograficznej Kambodży od Polski, w braku bezpośredniego połączenia komunikacyjnego, jak również w małej aktywności turystycznej mieszkańców owego kraju oraz co najważniejsze, w słabo rozwiniętej gospodarce państwa.

Wg danych Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej ważne karty pobytu w Polsce posiadało 23 obywateli Królestwa Kambodży (stan na 19 sierpnia 2008 roku). Niestety tak mała liczba nie może stanowić dużego znaczenia dla turystyki w Polsce choćby podróżujących w celach odwiedzenia krewnych czy znajomych.

Królestwo Kambodży nie posiada również żadnej placówki dyplomatyczno - konsularnej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Podobnie Polska nie ma jej na terenie Kambodży. W związku z tym nie przewiduje się w najbliższym czasie zmiany znaczenia rynku turystycznego Kambodży dla rynku Polski.

Zakończenie

Od czasów, kiedy to Królestwo Kambodży odzyskało wewnętrzną stabilizację polityczną, rynek turystyczny kraju uległ ogromnym przeobrażeniom. Niewątpliwym przełomem dla tamtejszej gospodarki turystycznej było wpisanie w 1992 roku kompleksu świątyn Angkor Wat na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO. Fakt ten sprawił, że do Kambodży z roku na rok przybywało coraz to więcej turystów. Odkrycie, iż turystyka może w znaczący sposób „podreperować” ogólną gospodarkę kraju, m.in. zwiększając PKB oraz dając zatrudnienie dla miejscowej ludności sprawiło, że rozwijała się ona w zadziwiającym tempie.

Na początku lat '90 liczba przyjazdów turystów do Kambodży wynosiła ok. 118 tys., a w roku 2009 przekroczyła już 2 mln. Władze państwa uświadomiły sobie, iż warto wykorzystać potencjał kraju w zakresie turystyki. Na przestrzeni lat 1992 – 2009 infrastruktura turystyczna uległa znacznej poprawie. Powstawały nowe obiekty noclegowe, remontowano sieć połączeń komunikacyjnych przyczyniając się tym samym do kształtowania lepszego wizerunku państwa jako destylacji turystycznej. Przemysł turystyczny stał się najprężniej rozwijającą gałęzią gospodarki Kambodży i jedną z dwóch, obok przemysłu tekstylnego, przynoszących największe dochody dla kraju. Wpływy z turystyki w roku 1995 wyniosły 0,1 mln USD, zaś w roku 2009 kształtowały się już w granicach 1,561 mln USD.

Prognozuje się, że w najbliższych latach turystyka Kambodży będzie się nadal rozwijać. Ma ona nadzieję przyciągnąć w 2010 roku 2,3 mln międzynarodowych gości. Byłby to wzrost o 4,6% w stosunku do ubiegłego roku. Ministerstwo Turystyki sądzi, że wzrost ten ulegnie przyśpieszeniu w ciągu następnych paru lat. Przewiduję się, że w 2013 roku kraj ten odwiedzi 2,9 mln zagranicznych gości. Nowe hotele w Phnom Penh, Sihanoukville, stacja górską Bokor, obszar jeziora Tonle Sap, pola golfowe, parki tematyczne, kasyna, kurorty. To wszystko ma przyczynić się do rozwoju turystyki na obszarze Królestwa Kambodży. Władze lotniska w Kambodży spodziewają się w 2010 roku 3,6% wzrostu ruchu pasażerskiego na lotnisku Phnom Penh i 5,6% przy Siem Reap. Jednakże tamtejszy rynek turystyczny na stan obecny jest ciągle rynkiem recepcyjnym, aniżeli emisyjnym. Z powodu ciągle niskich dochodów społeczeństwa turystyka wyjazdowa nie będzie stanowić w najbliższej przyszłości istotnego znaczenia dla ogólnej turystyki kraju.

Podsumowując, umiejętne wykorzystanie zasobów kulturowych i naturalnych, przy mądrym działaniu władz państwa oraz promocji turystyki pozwolą w pełni wykorzystać

potencjał turystyczny kraju. Być może dobrą drogą dla rozwoju turystyki na obszarze Kambodży byłoby pójście w stronę ekoturystyki z uwagi na panującą na tamtym obszarze nieposkromioną przyrodę, bogatą w obecność dawnej świetności Wielkiego Imperium Khmerskiego, bądź też szerszą promocję innych, równie pięknych jak stolica czy Angkor, regionów turystycznych Kambodży. Dużym optymizmem napawa fakt, iż działania w tym kierunku nie ustają.

Bibliografia

1. *Cambodian Outbound Tourist In 2005 - 2007*, Statistics and Tourism Information Department²
2. Duran K., *Azja Południowo – Wschodnia, Przewodnik dla Łowców Przygód*, Wydawnictwo National Geographic, 2003
3. Jelonek A., Soja M., *Azja, Encyklopedia Geograficzna Świata*, Kraków 1996
4. Kruczek Z., *Kraje Pozaeuropejskie, Zarys Geografii Turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008
5. Maik W., *ABC Świat, Azja I*, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 1999
6. Mydel R., Groch J., *Przeglądowy Atlas Świata, Azja cz. 2*, Wydawnictwo Fogra, Kraków 2000
7. *Tourism Highlights 2009 Edition*, UNWTO
8. *Tourism Statistical Report 2007*, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia
9. *Tourism Statistical Report 2008*, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia
10. *Tourism Statistical Report 2009*, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia
11. <http://intur.com.pl>
12. <http://tumnei.wordpress.com>
13. <http://truthhugger.com>
14. <http://www.ttg.com.pl>
15. <http://www.cambodiahotels.biz>
16. <http://www.cambodianguide.com>
17. <http://www.msz.gov.pl>
18. <http://www.odyssei.com>
19. <http://www.rickmann-uk.com>
20. <http://www.stosunki-miedzynarodowe.pl>
21. <http://www.tourismcambodia.com>
22. <http://www.wikipedia.org>
23. <http://vincentloy.wordpress.com>

Spis rysunków

Rysunek 1. Mapa Kambodży.....	5
Rysunek 2. Flaga państwowa	6
Rysunek 3. Godło państwowe	7
Rysunek 4. Angkor Wat	12
Rysunek 5. Ta Prohm	13
Rysunek 6. Preach Vihear	13
Rysunek 7. Muzeum Narodowe Kambodży.....	14
Rysunek 8. Choeung Ek	14
Rysunek 9. Independence Beach.....	15
Rysunek 10. Udong	15
Rysunek 11. W pobliżu Ban Lung.....	16

Spis tabel

Tabela 1. Kierunki przyjazdów do Kambodży w latach 2007 – 2009	27
Tabela 2. Liczba przyjazdów turystów z regionu Europy Wschodniej w latach 2008 – 2009 wg celu przyjazdu.....	29
Tabela 3. Liczba turystów odwiedzających Kambodżę wg drogi podróżowania w latach 2007 – 2009	35

Spis wykresów

Wykres 1. Udział regionów UNWTO w światowym rynku turystycznym w 2008 roku (%).....	19
Wykres 2. Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku w latach 1990 – 2008 (mln)	20
Wykres 3. Kambodża na tle największych generatorów ruchu turystycznego w regionie Azji i Pacyfiku pod względem liczby przyjazdów turystycznych w 2009 roku (mln).....	21
Wykres 4. Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku wg subregionów w 2008 roku (mln)	22
Wykres 5. Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku wg subregionów w latach 1990 – 2008 (mln).....	22

Wykres 6. Kambodża na tle wybranych krajów subregionu Azji Południowo – Wschodniej pod względem liczby przyjazdów turystycznych w 2009 roku (mln).....	23
Wykres 7. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży w latach 1993 – 2009	24
Wykres 8. Przyjazdy turystów do Kambodży wg miesięcy w 2009 roku (tys.).....	25
Wykres 9. Przyjazdy turystów do Kambodży z podziałem na kwartały w latach 2004 – 2009 (tys.).....	26
Wykres 10. Przyjazdy do Kambodży w latach 2008 – 2009 wg 10 głównych krajów generujących ruch turystyczny (tys.).....	28
Wykres 11. Przyjazdy turystów do Kambodży wg płci w 2009 roku (%)	29
Wykres 12. Przyjazdy do regionów turystycznych Kambodży w latach 2007 – 2009 (mln)	30
Wykres 13. Liczba przyjazdów turystów do Kambodży wg celów podróży w 2009 roku .	31
Wykres 14. Przyjazdy do Kambodży wg celów podróży w 2009 roku	32
Wykres 15. Czołówka krajów generujących najwięcej turystów wakacyjnych do Kambodży w 2009 roku	33
Wykres 16. Czołówka krajów generujących najwięcej turystów biznesowych do Kambodży w 2009 roku	33
Wykres 17. Udział poszczególnych dróg podróży do Kambodży w 2009 roku (%)	34
Wykres 18. Średnia długość pobytu w Kambodży w latach 1995 – 2009 (w dniach).....	36
Wykres 19. Obłożenie hoteli w Kambodży w latach 1995 – 2009 (%)	37
Wykres 20. Wpływy z turystyki Kambodży w latach 1995 – 2009 (mln USD)	38
Wykres 21. Liczba wyjazdów z Kambodży w latach 2005 – 2007.....	39
Wykres 22. Liczba przekroczeń granicy poszczególnych krajów oraz rejsów lotniczych z międzynarodowych lotnisk w Kambodży w 2007 roku	41
Wykres 23. Wyjazdy z Kambodży wg celów podróży w 2007 roku (%)	42
Wykres 24. Wyjazdy z Kambodży wg dróg podróży w 2007 roku (%)	42